

# ÆGYPTEN

## DAGLIGLIV I CAIRO

*Indsamlet af Sibba Einarsdóttir*

*1994-1996*

*Eableret af Lise Lage, H.C. Jacobsen og Lars Levin Hansen.*

Seneste opdatering: August 2016

Hent den nyeste version af denne samlingstekst og en liste over samlingens genstande på [unescosamlingerne.dk](http://unescosamlingerne.dk)

Introduktion til samlingen .....	2
Introduktion til Ægyptens nyere historie og samfundsforhold.....	3
Islam i Cairo .....	10
Kopterne i Ægypten .....	18
Billedserie: Dagligliv i Cairo .....	24
Ægyptisk madlavning – opskrifter .....	37

## Introduktion til samlingen

*Sibba Einarsdóttir (1997)*

Genstande, dragter og øvrige materialer til denne samling er blevet indsamlet i Cairo over flere perioder fra 1994 til 1996.

Vi har valgt at fokusere på et bestemt område i Cairo, et folkeligt kvarter, som de findes i området omkring al-Husayn og al-Azhar moskeerne, tæt på det kendte basarområde der kaldes Khan el Khalili. Her bor en skønsom blanding af lavere middelklasse familier, nogle veluddannede, andre uden længerevarende skolegang, familier indvandret fra landet og fattige mennesker. Det er kendetegnende for dette område, at der synes at være mennesker overalt. Dette skyldes at Cairo med sine 18 millioner mennesker er stærkt overbefolket, og alle muligheder for at få et sted at bo er udnyttet.

Dette mylder af mennesker og de store forskelle, der naturligvis er mellem de individuelle familier og personer er vanskeligt at illustrere i en samling. Derfor er det vigtigt at have in mente, at vi på ingen måde forsøger at dække "sandheden" om et folkeligt kvarter i Cairo. Dertil er tilværelsen, kulturen og menneskene for forskellige, men genstandene og dragterne kan fortæller om generelle forhold og give et indblik i det mangeartede liv, der leves i Cairo.

Tekst og billedmateriale er forfattet og produceret af de følgende personer:

Teksten om historie og samfundsforhold er skrevet af cand.phil. i etnografi Hans Chr. Korsholm Nielsen, som har flere længerevarende studie/forskningsophold bag sig i Ægypten, både i Cairo og Øvreægypten.

"Islam i Cairo" er skrevet af cand.mag. ph.d. Jakob Skovgaard-Petersen som i længere perioder har opholdt sig i Cairo i forskningsøjemed, og som i en lang årrække har beskæftiget sig med Islam.

"Kopterne i Ægypten" er skrevet af lektor Lise Paulsen Galal, som i flere omgange har lavet feltarbejde i Cairo med særligt fokus på kopternes situation i samfundet.

Billedserie og teksten hertil er produceret af mag. art i etnografi Anne Friis, som udførte et længerevarende feltarbejde i Cairo i 1991.

Ægyptisk Madlavning er oversat og bearbejdet af cand.mag. i etnografi Helle Dahl.

Genstandsbeskrivelser og indsamling af genstande er foretaget af cand.phil. i etnografi Sibba Einarsdóttir, med uvurderlig hjælp fra Udenlandslektor Jinan Rashid Muhsen, cand.phil. Thomas Illum og Hans. Chr. Korsholm Nielsen, der alle har stillet deres ekspertise og praktiske hjælp til rådighed for projektet.

I 1996 blev dele af denne samling udstillet på Kvindemuseet i Danmark, som ligger i Århus. Udstillingen "Sløret - kvindedragter fra Mellemøsten", viste bl.a. dragterne fra denne samling. Herfra stammer også de små fotoplancher.

## Introduktion til Ægyptens nyere historie og samfundsforhold

*Hans Chr. Korsholm Nielsen (1997)*

### Bredt om Ægypten

Ægypten er placeret i den østlige del af Nordafrika, og er historisk, kulturelt og religiøst tæt knyttet til de arabiske lande i Mellemøsten. Selvom landet er stort, omkring 1 million kvadrat kilometer, så er det kun en lille del - cirka 55.000 kvadratkilometer - der er egentligt beboet (Danmark er cirka 43.000 kvadratkilometer). De beboede dele udgør primært Nildalen og Nildeltaet. Resten af landet består af ørken, hvor forskellige nomadegrupper holder til. Landet har i dag cirka 60 millioner indbyggere og der er derfor en meget stor befolkningstæthed i de beboede områder.

Ægypten er det folkerigeste land i Nordafrika og Mellemøsten. I daglig tale er Ægypten delt i Øvreægypten, der strækker sig fra Cairo og syd på til Sudan og Nedreægypten, der dækker Cairo og den nordlige del af landet med Nildeltaet, Middelhavsområdet, Alexandria m.m.

Øvreægypten udgør den fattigste del af Ægypten. Samtidigt med at der findes et nord-syd skel i Ægypten, så er der også et skel mellem land og by. Cirka halvdelen af den Ægyptiske befolkning bor i dag i byerne, hvoraf Cairo er den største, med op mod 18 millioner indbyggere. Cairo er den største by i Afrika og en af de største byer i verden overhovedet. Den næststørste by er Alexandria, der er en havneby ved Middelhavet. Alexandria har i dag omkring 5 millioner indbyggere.

Byerne er vokset kolossalt indenfor de sidste årtier, dels på grund af den store befolkningstilvækst i Ægypten (2,5% om året) og dels på grund af den meget kraftige tilstrømning fra land til by.

Store byer som Cairo og Alexandria lider meget under deres eksplosive vækst, busser, veje, vand, sanitet og offentlige bygninger bliver hastigt slidt ned af det konstante overforbrug: Det centrale Cairos vejnet er således bygget til en by med 1,5 millioner indbyggere, men skal i dag tjene mere end ti gange så mange mennesker. Selvom konstante fornyelser er i gang, er det en næsten umulig opgave blot at holde trit med byens vækst.

I landområderne foregår næsten al landbrug ved overrisling med vand fra Nilen. Kun i området tæt på Middelhavet falder der en del regn i vintermånederne. I resten af landet kan der gå år imellem at det regner, og temperaturerne er høje, specielt i den sydlige del af landet, hvor dagtemperaturen ofte ligger over fyrre grader i sommermånederne.

Landbruget i Ægypten er derfor totalt afhængig af Nilen. Frem til begyndelsen af 1960'erne var landbruget også afhængig af Nilens årlige rytme, og i mange områder i Øvreægypten kunne man kun dyrke afgrøder efter den årlige Niloversvømmelse, der fandt sted i løbet af sommermånederne. I 1960 startede man byggeriet af den store Aswan-dæmning og fik derved styr på Nilens løb. Arbejdet på dæmningen blev

endeligt afsluttet i 1971. Bag dæmningen dannedes en kæmpe sø (Nasser søen) hvis vandmasser man bruger af i de perioder hvor vandstanden ellers ville have været lav i Nilen. Derfor kan man nu i hele Ægypten dyrke flere afgrøder om året, og man kan regulere vandtilstrømningen og overrislingen.

I dag findes der kun enkelte store landbrug, de fleste er familiebrug og hver familie har i gennemsnit nogle få feddan (En feddan er cirka 0,4 hektar), jordlodderne dyrkes intensivt. Blandt hovedafgrøderne er bomuld, sukkerrør, majs, hvede, bersem (lucerne til dyrehold) og grøntsager. I nogle områder dyrkes også frugt, specielt appelsiner, clementiner, vindruer, mango o.s.v. Dadelproduktionen er også stor.

Ud over landbrug og industri stammer indtjeningen i Ægypten bl.a. fra olie. Af andre væsentlige kilder til indtjening er penge overført fra ægyptere, der er gæstearbejdere i de olierige Golflande. I 1985 da antallet af ægyptere der arbejdede udenfor landet var på sit højeste, blev antallet af migrantarbejdere officielt opgivet til 1,79 million, på det tidspunkt var landets befolkning på omkring 48 millioner. Uofficielt blev antallet af gæstearbejdere anslået til at være mellem 2,5 og 3,5 millioner, hvilket vil sige mere end 10% af Ægyptens samlede arbejdsstyrke. Siden er antallet af gæstearbejdere faldet drastisk. Under Irak-Kuwait krigen forlod op mod 700.000 ægyptiske gæstearbejdere de to lande og Jordan; mange mistede alt hvad de havde optjent under årene i udlandet.

Et andet hovederhverv er turisme. En stor del af turisterne kommer fra Europa og Nordamerika, men en stigende del er i dag turister fra de andre arabiske lande, primært landene omkring den Persiske Golf, Saudi Arabien, Kuwait, Emiraterne o.s.v.

En anden væsentlig indtægtskilde er ulandshjælp. Ægypten er et af de lande i verden der modtager mest støtte fra udlandet. I alt modtog Ægypten omkring 20 milliarder kroner i ulandsbistand i 1995, heraf kom lidt under halvdelen fra USA, men også EU, de enkelte lande i Vesteuropa og Japan støtter Ægypten med udviklingsprojekter, udviklingslån m.m. Ægypten er også et af hovedmodtagerlandene af dansk bistand og modtog i 1995 omkring 225 millioner danske kroner.

## Religion

Ægypten er et islamisk land og 90% af befolkningen er muslimer. I Cairo findes nogle af den islamiske verdens vigtigste moskeer og uddannelsessteder, mest kendt er verdens ældste universitet, som findes ved al-Azhar moskeen i den gamle del af Cairo.

De sidste ti procent af den ægyptiske befolkning er kristne og tilhører den koptiske kirke. Det koptiske kirkesamfund er et af verdens ældste. De har klostre spredt over hele landet og deres egen pave. Den koptiske pave er ikke kun pave for Ægypten, men også for de kristne menigheder i Etiopien og andre steder i Østafrika.

## Historie

Ægypten har i lange perioder efter de store Faraoniske dynastiers tid, været styret af udefrakommende herskere, ud over grækerne og romerne har det i perioder bl.a. været arabere, tyrkere, franskmænd og englændere.

Efter islams opkomst på den arabiske halvø omkring 622 indtog de islamiske hære hurtigt store dele af Nordafrika og Vestasien. I 642 blev Ægypten erobret af den arabiske hærfører Amr Ibn al-Ass, der grundlagde garnisonsbyen Fustat lige syd for det der siden skulle blive Cairo. Samtidigt begyndte islamiseringen af landet.

Siden fulgte en lang række af islamiske dynastier, hvoraf mange havde deres hovedsæde i Cairo. Selve bykernen i Cairo, det der i dag ofte kaldes „det islamiske Cairo“, blev grundlagt af en gruppe af Fatimider der kom fra den vestlige del af Nordafrika, dette skete i år 1000. Fatimider er en af de grupper indenfor islam der i stridighederne efter profeten Muhammads død støttede at hans nevø Ali skulle være profetens efterfølger og leder af den islamiske verden (Khalif). Når de bliver kaldt „Fatimider“ er det fordi de samtidigt støttede Alis kone Fatima, der var profeten Muhammads eneste overlevende datter og gift med Ali. Det er fra denne gruppe shiitterne, der i dag er dominerende i bl.a. Iran kommer. Shiitterne eller Fatimiderne udgjorde et mindretal og lå mange steder i strid med flertallet, som kaldes sunniter.

Dette gjorde sig også gældende i Ægypten, og Fatimiderne mister magten til Salah al-Din i 1173. Salah al-Din er hos os kendt som Saladin og for hans kampe mod de europæiske korsridere bl.a. den engelske Richard Løvehjerte. Efter Salah al-Din tager magten i Cairo bliver Ægypten igen sunnitisk, hvilket det har været siden.

Byen som Fatimiderne grundlagde kom til at hedde al-Qahira, der betyder „den sejrrige“, og som gennem omskrivninger er blevet til „Cairo“. I dag omtaler ægyptere oftest deres hovedstad som „Masr“, hvilket i virkeligheden er det arabiske navn for hele Ægypten, („Ægypten“ kommer af den gamle græske betegnelse af landet), men bl.a. på grund af hovedstadens altdominerende position betegner man oftest byen med landets navn. Salah al-Dins slægt leder Ægypten frem til 1250, hvorefter en ny gruppe der kaldes Mamelukkerne tager magten.

Sultanen i Cairos hære var opbygget af slave-soldater. Når de islamiske hære lå i krig med de kristne herskere i den østlige del af Middelhavet, tog de ofte mange fanger, først og fremmest drengbørn eller sultanen havde opkøbere der købte kristne drengbørn på slavemarkeder i de områder. Disse blev fragter til Ægypten, omvendt til islam og trænet som soldater. Over årene var der mange af disse, der nåede meget høje poster inden for hæren, blev ledere af hele hærgrupper o.a. I 1250 var deres indflydelse så stor at de tog magten i Ægypten, hvilket de fortsatte med at have indtil den tyrkiske invasion i 1517. Nogle af disse mameluk-fyrster var mægtige herskere, der byggede store paladser og nye moskeer i Cairo, andre var blot simple krigsherrer, der tog magten og udnyttede landet.

I begyndelsen af det 16. århundrede opstod det Osmanniske rige med hovedsæde i Istanbul, og dette blev i de næste århundreder det mest magtfulde islamiske center. Osmannerne erobrede Ægypterne fra Mamelukkerne i 1517. Fra at være en af de vigtigste byer i den islamiske verden, blev Cairo nu degraderet til at være en provinshovedstad, hvilket fik mange følger for byens betydning og udvikling i de næste århundreder.

En anden ting der havde en afgørende betydning for at Cairo begyndte at miste sin status som centrum, var opdagelsen af søvejen syd om Afrika til Indien og Fjernøsten, i slutningen af det 15. århundrede (Vasco da Gama 1497). Tidligere havde megen af den handel, der foregik mellem landene omkring det Indiske Ocean og Middelhavet, gået over Cairo. Skibene sejlede op gennem Rødehavet, hvor varerne blev omlastet til karavaner, der gik gennem den østlige ørken til Cairo.

Herefter blev de fragtet via Nilen op til Middelhavet. Betydningen af byen som handelsknudepunkt, blev indskrænket efter at man begyndte at sejle syd om Afrika.

I 1799 angriber Napoleon Ægypten og i tre år er landet besat af franskmændene, selv om det er en meget kort periode får den en stor indflydelse på udviklingen i Ægypten, mange historieskrivere ser det som Ægyptens introduktion til den nye udvikling i Europa, og daterer Ægyptens moderne historie til dette tidsrum. Efter at besættelsen er ovre tager en af hærførerne i Ægypten - Muhammad Ali - magten og han starter en modernisering og reformering af landet, hans slægt kommer iøvrigt til at regere Ægypten frem til revolutionen i 1952.

Muhammad Ali der regerer fra 1805 til 1848 og hans efterkommere specielt Ismail Pasha (der regerer 1862-79) starter et storstilet moderniseringsprojekt. Byerne og deres administration bliver moderniseret og indenfor landbruget går man mere og mere over til at dyrke salgs afgrøder først og fremmest bomuld. Tidligere har landbruget været rettet mod at sikre landfamiliernes behov, nu retter man sig mod verdensmarkedet og den Ægyptiske bomuldsproduktion blomstrer.

Store anlægsarbejder sættes også i værk, først og fremmest går man - under ledelse af den franske ingeniør de Lesseps - i gang med at bygge Suez kanalen, der stof færdig i 1869. Fra de tidligste tider har der været drømme om at bygge en kanal, der kunne forbinde det korte stykke, der er mellem Det Røde Hav og Middelhavet, hvorved man ville sikre en hurtig sørute fra Europa til Østen, specielt til Indien, der på det tidspunkt er blevet et af de vigtigste led i det engelske kolonimperium.

I Cairo anlægges store nye kvarterer efter fransk forbillede, og arkitekter der har været med i moderniseringen af Paris ansættes til at anlægge veje, pladser og parker i det ny Cairo.

Disse store projekter sætter Ægypten i større og større gæld specielt til engelske og franske banker. I 1882 griber englænderne ind og forlanger at få styr på landet for at sikre tilbagebetalingen af de store lån. Dette medfører at Ægypten i de næste 70 år bliver mere eller mindre lig en engelsk koloni, omend landet ikke er egentligt koloniseret, men „blot“ administreret under engelsk ledelse.

En lang række forsøg på at få englænderne ud mislykkes og ikke før Nasser tager magten i 1952 lykkes det endeligt. Englænderne forsvarer deres tilstedeværelse med, at de har en ret til at sikre den frie gennemsejling af Suezkanalen, som er blevet en af de vigtigste livsnerver i det engelske imperium. De egentlige gældskrav der var undskyldningen for at besætte landet glider i baggrunden.

I juni 1952 tager en gruppe der kaldes „de frie officerer“ magten i Ægypten, ved et ublodigt kup. Kongen afsættes og de unge officerer under ledelse af Gamal Abd al-Nasser begynder en lang række reformprogrammer. Bl.a. forsøger de at omlægge landbruget, via dekret bliver det ulovligt at eje mere end 200 feddan, al yderligere jord bliver overtaget af staten og uddelt til småbønder. Der bliver opretter landbrugs-køoperativer der skal administrere fordelingen og sikre tilførslen af kunstgødning, vejlede bønderne og arrangere, at bestemte afgrøder bliver dyrket.

Samtidigt fører Nasser en meget aktiv udenrigspolitik. I de år er den kolde krig mellem USA og Sovjetunionen på sit højeste og sammen med Præsident Tito i Jugoslavien, Nehru i Indien og Suharto i Indonesien, engagerer Nasser sig stærkt i De Alliancefrie landes bevægelse. Via Cairo Radios ”Arabernes Stemme” opfordrer Nasser til enighed mellem de arabiske lande og til at befolkningerne gør oprør mod imperialismen og de tyranniske herskere i de forskellige arabiske lande. Han bliver upopulær i mange kredse, men for ægypterne og for mange arabere kommer han til at fremstå som den der efter århundreders besættelse sætter Ægypten og de arabiske folk tilbage på verdenskortet. I 1956 forlanger Nasser at de engelske tropper der stadig findes i Ægypten for at sikre den frie sejlads på Suezkanalen fjernes, og han forlanger også at kanalen bliver nationaliseret. I løbet af året indtager den ægyptiske hær stillingerne langs kanalen. Dette skaber vrede i London og sammen med franskmændene og israelerne forsøger englænderne at tilbageerobre Suez kanalen. Dette mislykkes og Nasser kommer til at fremstå som en endnu stærkere leder idet han, i mange folk i den tredje verdens øjne er en af de få der har turdet gå imod kolonimagternes krav og har gjort det med succes.

I 1947 er staten Israel blevet oprettet og allerede året efter udkæmper Ægypten og Israel den første krig om Palæstina. I den sidste halvdel af det tyvende århundrede skal kampen om Israel og palæstinensernes ret til landet blive det dominerende politiske problem i Mellemøsten, og på mange måder for resten af verden.

I løbet af 1967 begynder Nasser at planlægge et angreb på Israel, men inden det kommer i gang slår den israelske hær til og i løbet af få dage er den ægyptiske hær rendt over ende og israelerne har besat hele Sinai-halvøen frem til Suez-kanalen.

Ydmygelsen af den ægyptiske hær og af landets ledelse er så stor at Nasser proklamerer at han vil trække sig tilbage. Ved meddelelsen og hans tilbagetrækning starter en folkelig protest i Ægypten og folkekravet får Nasser til at blive.

I de sidste år af Nassers regeringstid, er den ægyptiske ledelse mere eller mindre handlingslammet. Nasser dør i 1970.

Den nye præsident bliver Anwar Sadat. Sadat var også blandt de Frie Officerer der tog magten i 1952, men er af en hel anden politisk observans end Nasser. Hvor

Nasser tilnærmede sig Sovjetunionen og proklamerede en arabisk-socialistisk politik, går Sadat ind for en liberal markedsøkonomi. Og han starter med at erklære en ny politisk orden „Den Åbne Dørs Politik“, fra socialisme bevæger han den ægyptiske økonomi mod en markedsøkonomi.

Ud over de økonomiske reformer har Sadat et stort udenrigspolitisk problem - den fortsatte israelske besættelse af Sinai. I oktober 1973 angriber ægypterne de israelske stillinger og meget hurtigt genvinder de dele af Sinai halvøen, for første gang ser det ud til at den ægyptiske hær har overtaget i forhold til israelerne, i løbet af den korte „oktober-krig“ vender krigslykken dog, hovedsageligt på grund af at amerikanerne griber ind til israelernes fordel. Efter nogle ugers kampe kommer en våbenhvile i stand. Og forhandlinger om tilbageleveringen af Sinai går i gang. I forbindelse med disse forhandlinger slutter Sadat, på Ægyptens vegne, endeligt fred med Israel.

Denne fredsslutning (Camp David-aftalen) er upopulær ikke blot i Ægypten men også i de andre arabiske lande, fordi man føler at Ægypten er gået enegang i forhold til Israel. Ægypten bliver derfor udelukket fra alle arabiske samarbejdsorganisationer, og bliver på mange måder en paria i arabisk politik. I Ægypten er aftalen også upopulær og i 1981, ved en militærparade der skal fejre „sejren“ i 1973, bliver Anwar Sadat skudt af en gruppe unge soldater, de erklærer at de tilhører den ny islamiske bevægelse der er imod enhver udsoning med Israel.

Sadat efterfølges af præsident Hosni Mubarak, der på mange måder følger Sadats politik: det vil sige han støtter freden med Israel, Ægyptens nære forhold til USA som er opbygget i løbet af Sadat årene og han fortsætter også den liberale økonomiske reformpolitik, der blev startet under Sadat.

Hosni Mubarak har i dag siddet ved magten i mere end femten år og er senest blevet valgt til præsident for en ny seksårs periode i 1994.

## **Styreform**

Allerede i 1866 dannedes det første parlament i Ægypten, og næsten samtidigt begyndte der at opstå politiske partier, som vi kender dem i Vesten. Ægypten har en demokratisk forfatning med et valgt parlament (et tokammer system med en folkeforsamling og et senat) og en præsident (Hosni Mubarak).

Borgerne i Ægypten har en forholdsvis stor demokratisk frihed, og omend valghandlinger i Ægypten oftest er omgærdet med beskyldninger om at det statsbærende parti, National Partiet, har „svindlet“ sig til sine valgsejre (ofte velbegrundet), så er den offentlige debat ofte meget åben og pressen i Ægypten er forholdsvist fri. Ud over de halvofficielle aviser (mest kendt er al-Ahram) og tidsskrifter, findes der en række oppositionsaviser og tidsskrifter, der skriver meget kritisk om regeringen og udviklingen i landet.

*Note 2015: Siden etableringen af denne samling er der sket store politiske og samfundsmæssige omvæltninger i Ægypten, bl.a. med det Arabiske Forår i starten af*



2011, hvor præsident Hosni Mubarak blev tvunget til at forlade sit embede, efter massive demonstrationer fra landets befolkning. De følgende år var præget af politisk kaos og ustabilitet. I juni 2012 vandt det Muslimske Broderskab med Mohamed Morsi i spidsen regeringsmagten ved et demokratisk folkevalg, men blot et år senere mistede de den igen ved et kup foretaget af det ægyptiske militær, bl.a. efter et stigende pres fra store dele af den ægyptiske befolkning. Militæret indsatte herefter en foreløbig regering, og ved et nyt præsidentvalg i 2014, blev den netop fratrådte general for det ægyptiske militær Abdel Fattah El-Sisi valgt ind som landets nye præsident.

**Da den politiske situation i Ægypten stadig er ustabil, opfordrer vi elever og lærere til selv at indhente informationer om de nuværende politiske og samfundsmæssige forhold.**

## Islam i Cairo

*Jakob Skovgaard-Petersen (1997)*

Klokken var henad fem om eftermiddagen, da trafikken døde ud og der blev stille i gaderne. Rundt omkring sad butiksejere foran deres forretninger ved små borde. Op ad biler eller på fortovet med lidt suppe og brød lagt frem på en avis sad andre mænd og kvinder og børn og snakkede, mens vilde katte kredsede om maden. Mange steder var der sat lange borde ud på gaden og dækket op til de fattige; "nådens bord" stod der på et banner over bordet, sammen med navnet på den rigmand der havde betalt for bispisningen. Alle ventede og nød det sjældne øjeblik, da Cairo var tavs. Så lød kaldet til bøn fra minareternes skrattende højtalere: solen var gået ned, fastemånedens var begyndt. På samme tid gjorde femten millioner kairenere en af disse ting: bed i et brød, drak en slurk vand, te eller opløst frugt, eller tændte sig en cigaret. Alt det de ikke må gøre i løbet af dagen.

Ramadan, fastemånedens, er den måned hvor den første del af Koranen blev åbenbaret til menneskeheden. Det skete i en grotte uden for byen Mekka på den Arabiske Halvø. Her havde Muhammad, en arabisk mand på omkring fyrre år, trukket sig tilbage for at tænke over verden og livet, da med ét englen Gabriel viste sig for ham og gav ham et lille stykke at læse. Fra nu af fik Muhammad jævnlige åbenbaringer, som han viderebragte til folk omkring sig. De handlede om Guds almægtighed og menneskets pligt til at følge Guds bud. Især i begyndelsen var folk skeptiske og troede ikke, at åbenbaringerne kom fra Gud, selv om de var holdt i et forunderligt og stærkt sprog. Men nogle lod sig overbevise, og efter at Muhammad og hans tilhængere var udvandret fra Mekka til en anden handelsby, Medina, fik han efterhånden vind i sejlene. Da han til sidst døde i år 632 efter vor tidsregning, var han faktisk den mægtigste mand i hele Arabien.

Alle de åbenbaringer, som Muhammad fik fra Gud, er samlet i en bog, Koranen. Det er i Koranen, man kan læse, at muslimer har pligt til at faste i ramadan fra solopgang til solnedgang, ligesom de ikke må lyve eller bagtale eller lignende ting. Det er en måned, hvor man skal tænke over sin Gud og stræbe efter at leve et fromt liv.

### Familien og fjernsynet

Mange ægyptere gør hvad de kan for at leve op til meningen med ramadan. På kontorer, i butikker eller i hjemmene ser man både unge og gamle, som sidder og læser Koranen halvhøjt op for sig selv - sådan at de kommer igennem den hele i løbet af måneden. Koranen er skrevet på vers, og det er en stor kunst at kunne læse den højt i en særlig syngende stil. Mange mennesker går naturligvis også i moskéen og lytter til prædikenen om ramadan og om hvad mennesket skylder Gud at gøre. I de forskellige kvarterer bliver der rejst særlige bønnetelte, hvor folk kan mødes og fremsige bønner sammen eller lytte til religiøse foredrag eller oplæsninger fra Koranen og andre hellige bøger.

Til daglig er der mange ægyptere - faktisk hovedparten - som ikke overholder deres religiøse pligter og beder de fem gange om dagen. I ramadan vil en del af dem gøre det eller i det mindste prøve på det. Andre, som f.eks. drikker alkohol, selv om det ifølge islam er forbudt, vil afholde sig fra det - godt hjulpet af myndighederne, som forbyder salg af alkohol i ramadan. På den måde markerer de, at selv om de ikke til dagligt lever efter Koranen, så kender de godt dens bud og anerkender deres rigtighed. Men ramadan rummer andet end religiøse bud og pligter. Det er også familiens fest. Efter solnedgang, når man igen må spise, er det sjældent at man spiser alene. Man byder folk og familie hjem til fastebrudsmiddag. Fjernere familie som fætre og grandtanter, som man ikke får set til daglig, kommer på besøg eller inviterer selv til fastebrud. Også de første to dage efter ramadan er en familiefest og en fri dag, hvor man tager nyt tøj på og besøger familiegravstedet.

Det gælder om at få spist og drukket, så der er noget at tære på næste dag. Tidligt om morgenen ved fire-fem tiden går der i de ældre kvarterer stadig morgenvækkere rundt med trommer og kalder de troende op, så de kan få sig et sidste måltid før solen står op og fasten begynder. Folk holder sig vågne til sent, og kulørte lygter, der hænger fra balkonerne, er selve symbolet på ramadan i Cairo - omtrent som juletræet er det i Danmark i december. I de sene aftentimer drikker man te og frugtsaft og sidder og snakker. Cafeerne i de ældre kvarterer er tætte af røgen fra vandpiberne, for mange føler at den gamle bydel er det rigtige sted at være i ramadan, snarere end deres egne lejligheder i nye, kedsommelige kvarterer.

Alligevel bliver flere og flere mennesker hjemme og holder ramadan i familiens skød. Det skyldes et apparat, der har revolutioneret mange ægypteres ramadan og daglige liv i øvrigt: fjernsynet. Siden 1970'erne, da TV for alvor blev udbredt til den ægyptiske middelklasse, har ramadan været TV-seriernes højsæson. Den første ramadan 1997 begyndte mere end tyve TV-serier, hver med 30 afsnit, én for hver dag i måneden, så der var meget at følge med i. En typisk familie i Cairo har fjernsynet kørende hele dagen. I ramadan sidder man med sine gæster og venter på fastebruddet, så spiser man, og derefter går det slag i slag med quiz-programmer og serier med alle de kendte. Aviserne har skrevet om de største af serierne længe i forvejen, så alle er spændte. Enkelte af serierne har et religiøst indhold - dette år en større produktion om Abu Hanifa, en berømt teolog og jurist fra 700-tallet - mens andre handler om Tusind og En Nat og andre fortællinger fra den stolte arabiske fortid. Men de mest populære serier foregår i Ægypten i dag, og de kan være overraskende alvorlige og tage vigtige samfundsproblemer op. Der var f.eks. en serie om en mand der kommer hjem til Cairo efter mange år i Paris og finder folk helt forandrede; det statusræs og forbrug som han altid havde forbundet med Vesten, finder han i langt værre udgave i Cairo, hvor folk snyder og bedrager for at opnå materielle fordele.

## **Staten og islam**

TV-serierne kan være kritiske, men inden for visse grænser. Det er ikke muligt at kritisere den ægyptiske regering og dens politik særligt direkte, og kritik af hæren er

absolut tabu. Fjernsynet når ud til utroligt mange ægyptere - også dem der ikke kan læse eller skrive - og censuren og kontrollen med fjernsynet og dets medarbejdere er derfor langt stærkere end ved andre medier. Det er ikke noget tilfælde, at TV-byen er vokset sammen med informationsministeriet, og man ser med stor bekymring i Ægypten på det voksende antal almindelige ægyptere, der har anskaffet sig parabolantenne og ser udsendelser fra andre lande.

Staten er dog ikke kun interesseret i at censurere og begrænse fjernsyns-udsendelserne. Endnu mere interesseret er den i at bruge udsendelserne til at nå ud til brede lag af Ægyptens befolkning og fremstille verden sådan som den synes, den skal se ud for dem. Her er ramadan med dens serier og høje seertal af særlig betydning. Folk skal underholdes og være tilfredse. Men siden det sjældent er nok, er det også vigtigt at tage fat i samfundets og befolkningens problemer og drømme og behandle dem på en måde, som peger på andre løsninger og perspektiver end staten og dens politik - f.eks. folks egen moral.

Ramadan er også en gunstig lejlighed til at vise, at regeringen er stærkt engageret i religion og gør hvad den kan for at tjene religionens interesser - et indtryk regeringen gerne vil give. Derfor vrirler det med religiøse programmer i fjernsynet. Men der er også andre strategier. Dette år annoncerede religionsministeriet, at ikke mindre end 228 store ægyptiske prædikanter ville blive sendt til Europa, USA, Afrika og Asien for at prædike og give undervisning til muslimerne dér. Hvorfor bruge så mange penge på muslimer i andre lande? Det er fordi den ægyptiske regering frygter en islamisk opposition - i indland og udland - som vil stemple den som uislamisk. De mange prædikanter skal tage kampen op med prædikanter finansieret fra andre lande som Saudi Arabien og Iran, der vil give et andet billede af islam og den islamiske verden. De skal søge at gøre indtryk på lokale prædikanter og muslimer og overbevise dem om, at Ægypten er en islamisk stat hvor muslimerne trives og har det godt.

Alle disse prædikanter er statsansatte og virker normalt ved moskéer i Ægypten. Siden 1950'erne har den ægyptiske stat gjort sig store anstrengelser for at bringe det religiøse liv i landet ind under staten. Et vigtigt skridt var nationaliseringen af de fonde og stiftelser, som finansierede islamisk arbejde. Et andet var nationaliseringen i 1961 af det store islamiske universitet al-Azhar, som uddanner islamiske lærde og prædikanter fra det meste af den islamiske verden. Dengang så regeringen nationaliseringerne dels som et forsøg på at forhindre, at der skulle opstå en religiøs opposition, dels som en måde at få religionen til at mobilisere folk til bestemte nationale mål (såsom krig mod jøderne i Israel). De lærde kunne også bruges til at legitimere den politik, der blev ført.

I 1960'erne førte Ægypten en socialistisk politik med nationaliseringer og femårsplaner, som var stærkt inspireret af Sovjetunionen. Mange muslimer så konfiskeringen af folks ejendom som et brud på islam, der ifølge dem respekterer privat ejendomsret. Det var derfor vigtigt for staten at have højtstående og respekterede muslimske lærde til at erklære, at islam var en form for socialisme, og at det islamiske samfundssystem netop satte statens interesser højere end individets.

Det er klart, at islamiske lærde som får deres løn fra staten vil tænke sig om flere gange før de kritiserer deres arbejdsgiver. Samtidigt er det også sikkert, at mange af disse lærde og prædikanter af et ærligt hjerte mener, at staten gør et godt stykke arbejde for religionen, og at dem der kritiserer statens islampolitik, ofte er mere interesseret i politik end i religion.

Staten forvalter islam gennem et særligt religionsministerium. Det er et meget aktivt ministerium, som udgiver talrige skrifter og søger at betjene og influere muslimer i ind- og udland. Dets største opgave er at drive og finansiere landets moskéer. En stor del af disse moskéer og prædikanter har indtil for nyligt været private, men sikkerhedspolitiet har haft mange sammenstød med de bedende uden for disse moskéer efter fredagsprædikenen, og alle og enhver ved, at der i nogle af disse moskéer opfordres til modstand mod statens politik. Derfor har staten siden midt i 1990erne søgt at overtage alle landets moskéer og give vigtige prædikanter attraktive lønninger. Hvor staten i 1960 drev 14000 moskéer, var tallet i 1995 oppe på 70000. Det betyder, at religionsministeriet har måttet nøduddanne et hav af ekstra prædikanter, og deres uddannelse og niveau er ofte ikke særligt imponerende. Det kan godt give bagslag for regeringen, at dens prædikanter i så mange tilfælde virker inkompetente.

## **Sufierne**

Et sidste redskab, som regeringen bruger til at kontrollere islam i Ægypten er sufierne. Sufier er muslimer, som søger et særligt inderligt forhold til Gud. De beder og faster og opfylder alle de andre pligter, som muslimer skal efterleve. Men det er dem ikke nok. De har en lang række yderligere ritualer, som tager sigte på at svække kroppens og dagligdagens krav på koncentration, så de i stedet kan samle sig mere om Gud. Nogle af disse ritualer er asketiske øvelser, men de vigtigste er lange bønner, som skal reciteres igen og igen, indtil alt andet er lukket ude og deres krop og sjæl ene og alene eksisterer for Gud. Sufier i Ægypten er ikke professionelle, men lever et almindeligt liv ved siden af deres sufisme. Selv om der er en tendens til, at sufierne i Ægypten i dag kommer fra de lavere sociale lag, kan de have mange forskellige erhverv og politiske overbevisninger. Blot er det klart, at sufierne først og fremmest ser islam som et personligt gudsforhold snarere end som en samfundsfilosofi eller et samfundssystem. Alene det skiller dem ud fra mange af de mere oppositionelle muslimer, der hævder, at islam både er en religion og en stat. Lægger man dertil, at sufierne i Ægypten udgør måske seks millioner mennesker, er det klart, at regeringen meget gerne vil alliere sig med dem over for en fælles fjende, de mere politiske islamiske grupper.

Sufierne er organiseret i broderskaber, som især på landet og i bestemte fattigere bydele er organisationer af en ret stor udbredelse og betydning. Broderskaberne ledes af bestemte familier, som har stor indflydelse på medlemmerne, og staten søger derfor at stå sig godt med disse familier. Endvidere støtter den broderskaberne

økonomisk og giver dem lov til at afholde helgenfester og andre ritualer med parader og processioner i gaderne.

Få ægyptere har aldrig stødt på sufi-broderskaberne. De store helgenfester er svære at overse, med deres markeder, tivolier, bønner og processioner. Ethvert kvarter har sine helgener, som bliver fejret i større eller mindre udstrækning, og man kan sagtens deltage i festlighederne uden at være tilknyttet et broderskab. Det er folkefester, men naturligvis skærper de interessen for sufismen og broderskaberne. Ramadan-teltene, hvor man kan mødes til bønner, er for det meste opsat af et broderskab. For en stor del af ægypterne, som ikke er forfærdeligt politisk aktive eller bevidste, gør det et godt indtryk, at disse broderskaber ikke taler om politik, men koncentrerer sig om religion, tilsyneladende uden at tænke på politisk eller økonomisk vinding. Desuden kender de dem fra barndommens helgenfester og glæde. Mange unge mænd vil på et eller andet tidspunkt blive taget med til et bønnemøde af en ven eller slægtning. Ældre mænd vil måske blive opfordret til at træde ind i et broderskab som en anerkendelse af deres fromhed og den almindelige respekt de nyder i kvarteret. Med deres socialt konservative og apolitiske karakter har broderskaberne ironisk nok alligevel en politisk rolle at spille som statens allierede.

### **Oppositionens islam**

Den ægyptiske regering er altså i en forsvarsposition, under angreb for ikke at være islamisk nok. Det er bl.a. dens nære forbindelser med USA og dens fred med Israel, der står for skud. Israels undertrykkelse af palæstinensiske muslimer følges intenst i hele den islamiske verden, og landets kontrol over Jerusalem, som er en af de helligste islamiske byer og nævnt i Koranen, anses for at være en ydmygelse af muslimerne, der havde været herrer i byen i hundredvis af år. For den islamiske opposition er det dog nok så meget regeringens indenrigspolitik, som er uislamisk. Ifølge oppositionen modarbejder regeringen islamisk lov og moral og undertrykker almindelige muslimer; regeringens forsøg på at fremstå islamisk er hule og hykleriske, for hvis de mennesker virkelig var bange for Gud, så ville de leve et mere moralsk liv personligt og regere i overensstemmelse med islamisk lov.

Ifølge den islamiske opposition er islam ikke bare en religion, men et altomfattende system, der regulerer alle sider af menneskelivet. Det vil både sige det enkelte menneskes liv og samfundets. For dem er islam først og fremmest en lov. De mener ikke, at den gældende lov i Ægypten er islamisk, og de har en række klare krav til en mere islamiseret lov: bestemte straffe for bestemte forbrydelser, som er nævnt i Koranen, skal indføres, f.eks. pisk for at drikke alkohol eller afhugningen af en hånd ved tyveri. Herudover er der faktisk en del uenighed mellem de forskellige oppositionelle grupper om, hvad den lov præcist siger. Mange af oppositionens krav tager sigte på at reformere de enkelte mennesker i Ægypten, så de vil leve et mere gudfrygtigt liv og forbrydelserne derfor vil dø.

Som i andre lande findes der mange oppositionsgrupper i Ægypten, både til højre og venstre for regeringen, og selv om de er meget uenige indbyrdes, kan de godt finde sammen i en kritik af regeringens udemokratiske og brutale underkuelse af alle, som ikke støtter den. Flere af oppositionsgrupperne har deres eget parti og egen partiavis, men de har ringe udbredelse, og de har ingen adgang til TV. Den største af oppositionsbevægelserne er den islamiske opposition, men det er en sammensat størrelse. Den dækker over alt fra konservative demokrater til militante revolutionære. Den langt største af de islamiske oppositionsgrupper hedder det Muslimske Broderskab. Det har forbindelser til forlag, banker, virksomheder og mange andre institutioner i det ægyptiske samfund, ligesom det har støttet i skolesystemet og i en del af ministerierne. Det Muslimske Broderskab har i tyve år ansøgt om lov til at grundlægge et parti og deltage i valgene, men hidtil har det fået afslag. Derfor foregår meget af dets arbejde på græsrodsniveau med at oprette klinikker og skoler og give undervisning i islam.

Mange af de andre islamiske oppositionsgrupper har nogenlunde de samme idealer som det Muslimske Broderskab, men de er utålmodige og utilfredse med Broderskabets moderate og samarbejdsorienterede linie. Disse relativt små grupper har siden 1970'erne været involveret i en væbnet konfrontation med staten, som de erklærer for uislamisk. De har angrebet politistationer og soldater, men også kristne og intellektuelle som kritiserede deres terrormetoder. Endelig har en af grupperne, kaldet Jihad, haft held med at myrde Ægyptens præsident Sadat i 1981 og parlamentsformanden i 1990. Medlemmerne af disse grupper er unge mænd, som for det meste er knyttet til ældre, stærkt radikale prædikanter. Disse prædikanter er et stort problem for regeringen, der som regel viger tilbage for retssager, fordi sådanne processer vil ødelægge det pro-islamiske image den ønsker at pleje. I stedet søger sikkerhedsstyrkerne at give dem prædikenforbud, men alligevel cirkulerer deres opflammende prædikener mellem tilhængerne på kasettebånd. Regeringen bruger kampen mod disse unge terrorister som påskud til at slå ned på alle mulige andre islamiske oppositionelle, som den siger står i ledtog med dem.

*Note 2015: Vi opfordrer lærere og elever til selv at indhente informationer vedrørende islams politiske indflydelse i Ægypten i dag, da meget har ændret sig siden etableringen af denne samling. Særligt interessant er historien om, hvordan det Muslimske Broderskab, i kølvandet på det Arabiske Forår, vandt regeringsmagten ved et folkevalg i juni 2012, for senere at tabe den igen ved et militærkup i juni 2013. Politisk islam er dermed atter vendt tilbage til en oppositionsrolle i Ægypten anno 2015, men også hvad angår "oppositionens islam" har meget ændret sig siden tiden under Hosni Muburaks styre.*

## **Islams betydning**

For ikke så frygteligt mange år siden troede vestlige sociologer, at religion var ved at uddø og verden var på vej ind i en videnskabelig tidsalder hvor der ikke var behov for

at tro på guder. Vældige politiske omvæltninger som den iranske revolution og fremkomsten af det kristne højre i USA eller hindufundamentalismen i Indien har for længst bevist, at de tog fejl. Samtidigt med at flyrejser og medier sætter verdens folk tættere i forbindelse med hinanden, betyder religiøse og kulturelle forskelle mellem folk nærmest mere end tidligere. Folk holder fast i deres særlige nationale, kulturelle og religiøse identitet, men nok på en mere politisk og ideologisk måde end tidligere. Det kommer man tit til at tænke på i Ægypten. Som nævnt er det et mindretal af ægyptere, der overholder alle dagens fem bønner - og det er ikke anderledes i det meste af den islamiske verden.

Nogle mennesker er meget religiøse, andre mindre og andre igen slet ikke, og det er næppe noget nyt. Alligevel er det tydeligt, at religionen spiller en større rolle i det offentlige liv i Ægypten end den gjorde i f.eks. 1950erne eller 60erne. Det siger ægypterne selv, og det kan man se af mange ting. F.eks. strandene, hvor pigerne i 1960erne gik i bikini, mens de i 1990erne har lange kjoler på og tørklæde - selv ude i vandet.

“Den islamiske vækkelse” kalder ægypterne det. Og nogle ser på fænomenet med glæde og stolthed, mens andre er stærkt bekymrede. Nogle siger, at ægypterne igen er ved at finde deres islamiske rødder efter 100 års vestlig forgiftning. Andre siger, at det er en kunstig, Saudi-finansieret bevægelse, der netop fornægter traditionel ægyptisk åbenhed og traditionel ægyptisk folkelig islam, sådan som sufi-broderskaberne stadig praktiserer den.

Ægypterne er altså stærkt uenige i deres vurdering af den islamiske vækkelse, men ingen kan underkende dens betydning: det er nok den væsentligste sociale bevægelse i Ægypten de sidste 30 år. Som vi har set, har regeringen set sig nødsaget til at reagere på den ved at demonstrere, hvor meget den gør for religionen. Og oppositionen har bidraget til at politisere islam ved først og fremmest at kritisere regeringen ud fra islamiske værdier. Der finder et kapløb sted mellem regering og opposition om, hvem der kan fremstå mest islamisk. Og hermed bliver det offentlige liv i Ægypten yderligere islamiseret med endnu flere islamiske programmer i radio og fjernsyn, endnu flere islamiske skoler, institutter, hospitaler, biblioteker, kurser, sommerlejre osv. osv. Man kan tale om en regulær islamisk mode, ikke bare i påklædning, men også i talemåder, optræden, musikvalg og mange andre ting - ofte som reaktion mod den dominerende amerikanske mode, som i høj grad præger gadebilledet i Cairo.

Om det bliver islam og muslimerne, der får glæde af dette kapløb, er ikke til at sige. Mange ægyptiske muslimer har afsmag over for hvad de ser som politisk plat på islam. Det er også klart, at selve begrebet om islam bliver udvandet, når det hægtes på hvad som helst bare for at sælge. Men samtidigt er det svært at melde sig ud. En yngre læge, f.eks. vil få langt bedre mulighed for at finde arbejde ved at knytte sig til det Muslimske Broderskab, hvis klinikker ofte både er bedre og giver en højere løn end statens. Og når det lægelige arbejde alligevel er det samme, kan man vel ikke fortænke ham i at melde sig ind.



Det er også en vigtig del af problemet, at den ægyptiske stat, som i 1960'erne lovede og vænnede folk til gratis skolegang, lægehjælp og pensioner mm, i dag er forgældet og ude af stand til at honorere alle disse løfter til en stadigt voksende befolkning. Staten er tvunget til at privatisere og trække sig tilbage som velfærdsgarant. Ind på scenen træder så andre aktører - først og fremmest det Muslimske Broderskab - som kan tilbyde en del af denne service, ofte mere effektivt og mindre korrump. Det giver Broderskabet mulighed for at opbygge sit eget netværk af klienter. Statens manglende evne til at indfri sine løfter er en af de væsentligste årsager til den islamiske vækkelse.

Endelig er det vigtigt at se, at en stor del af den islamiske vækkelse nok ikke er så politisk, som den kan se ud. Selv om den er vendt mod amerikanisering og tab af islamisk kulturel identitet, kan den samtidig være vendt imod den islamiske oppositions forsøg på at politisere islam og gøre islam til en bestemt lov i et bestemt samfundssystem. Det virker som om, den islamiske vækkelse er en langt bredere bevægelse end den politiske islamiske opposition. For mange ægyptere er det sikkert af vigtighed at markere, at de er muslimer og tager deres religion alvorligt, og at de kan være det selv i et moderne og materialistisk Cairo uden at behøve regeringens eller oppositionens omklamrende beskyttelse. De vil gerne forbeholde sig ret til at leve et liv centreret om deres arbejde og familie, uden at få skudt i skoene, at de er dårlige muslimer. De ser i islam et gudsforhold og en moralsk vejledning, der gør det muligt for den enkelte at leve et ordentligt og anstændigt liv. Derfor glæder de sig den dag, ramadan begynder, og de takker Gud den dag, ramadan er slut.

## Kopterne i Ægypten

Lise P. Galal (1997)

### Hvem er kopterne?

Ægypten er mest kendt for den faraonske civilisation. Men det centralt beliggende land, der forbinder Afrika og Mellemosten, har også en historisk betydning for kristendommen og har i dag et stort kristent mindretal: kopterne. Det er svært præcist at afgøre, hvor mange kristne, der er i Ægypten. Et sandsynligt bud er omkring 10% af en hurtigt voksende befolkning på omkring 62 mill. mennesker, hvoraf langt det største flertal er muslimer. De fleste kristne er ortodokse koptere og hører hjemme i den Koptisk Ortodokse Kirke.

Kopterne er at finde blandt alle samfundslag og bor spredt over hele landet. Her er både meget rige og meget fattige mennesker imellem. Indtil begyndelsen af 1900-tallet var Cairo opdelt i etniske og religiøse kvarterer, hvor kopterne boede i deres egne kvarterer. Men i dag bor alle egyptere i langt højere grad efter socialt klassetilhørsforhold. Middelklasse-koptere i Cairo har på den måde mere tilfælles med middelklasse-muslimer i byen end med koptere fra Øvre Ægypten, som først og fremmest er fattige landarbejdere. Der findes dog stadig landsbyer, hvor der næsten kun bor koptere, og den store folkelige bydel Shubra i Cairo har også en stor koncentration af koptere.

### Historiens betydning

Ægypten var et af de allerførste lande, hvor en kristen menighed blev grundlagt. Det var i år 42 e.Kr. Men efter arabernes erobring blev de kristnes indflydelse gradvist forringet, og i det 9. århundrede var islam blevet majoritetens religion, og kopterne var reduceret til en minoritet. At være i mindretal har uden tvivl været medvirkende til, at kopterne under de forskellige muslimske magthavere har skabt en stærk historisk og religiøs bevidsthed, som er blevet skærpet under de sidste tre årtiers religiøse opblomstring blandt både muslimer og kristne. Således trækkes den direkte forbindelse tilbage til kristendommens vugge, når historien fortælles om Jesus, der som ganske lille i følgeskab med Maria og Josef under en flugt fra Kong Herodes af Judæa og hans undertrykkende regime skulle være kommet til Ægypten. Historien er næppe mulig at bevise, men alligevel besøger kopterne i dag historiske eller legendariske mindesmærker på den rute, familien i følge legenden skulle have fulgt.

En anden forestilling om kopternes oprindelse henter troværdighed i selve betydningen af ordet kopter. *Kopt* er et kunstord hentet fra det græske ord *qibt*, der gengiver hovedstavelsen i det græske ord *aigyptios*. Kopter betyder altså slet og ret egypter. Mange koptere opfatter sig selv som Ægyptens sande efterkommere fra Faraos tid i modsætning til den muslimske befolkning, som opfattes som efterkommere af de arabere, der erobrede Ægypten i 641 e.Kr.. At de to

befolkningsgrupper i realiteten er blevet godt blandet, er der dog ingen tvivl om. Mange egyptere konverterede til islam eller giftede sig med de tilkomne arabere.

### **Under muslimsk herredømme**

Under de kommende skiftende regimer, alle af muslimsk overbevisning, måtte kopterne igennem perioder med chikanering og forfølgelse. De fik status af *dhimmi*, en tolereret minoritet med tilbud om beskyttelse og med ret til at dyrke deres religion, men med forbud mod missionering. De var underlagt muslimsk lov, men havde særlige person-status-love, der var tilpasset deres religiøst funderede familiepraksis. Særlige minoritetsrettigheder og pligter gjorde sig gældende i form af ekstra skatter, fritagelse fra militærtjeneste og dermed fritagelse fra politisk indflydelse, særlig pålagt iklædning og andre restriktioner.

En del koptere har på håndleddet eller andre synlige steder tatoveret et kors. Denne tatovering var oprindeligt tvang, men siden er det blevet en selvvalgt markering af den tatoveredes tilhørsforhold til den kristne Gud.

### **Den moderne politiske rolle**

Flaget for den egyptiske revolution i 1919 mod de britiske kolonisatorer bar billedet af det kristne kors indeni den muslimske halvmåne. Dermed signalerede man, at kristne og muslimer var fælles om kampen for og ambitionerne for landets selvstændighed. Kopterne var naturligvis interesserede i oprettelsen af en sekulær stat, der ville indebære en principiel ligestilling af alle egyptere uanset religion. Ideen om *Oum el-Arabia*, en fælles arabisk nation, var oprindeligt en kristen opfindelse. Skuffelsen spredte sig derfor efterhånden, som kopterne efter revolutionen i 1952 fandt, at tingene ikke havde ændret sig stort, trods Nassers socialistiske idealer om en sekulær stat. Og da skolevæsenet nationaliseredes, mistede kopterne den direkte indflydelse på uddannelse og skolevæsen. Den havde de fra midten af det sidste århundrede oparbejdet ved hjælp af vestlig støtte og påvirkning, således at kirken indtil 2. verdenskrig ejede 75% af landets skoler.

I 1971 overtog Anwar Sadat præsidentembedet efter Nasser. I forhold til islam førte Sadat sig frem som den troende præsident, hvilket fik særlige konsekvenser for kopterne. I 1980 erklærede regeringen Shari'a, den hellige muslimske lov, for at være ikke blot én kilde til, men hovedkilden til den civile lovgivning. Dette tilgodeså den voksende muslimske vækkelse, hvorimod koptere endnu engang måtte kæmpe for retten til særlige person-status-love i overensstemmelse med deres religiøse praksis.

### **Kopterne i dag**

Kopterne har i dag ikke nogen veldefineret minoritetsstatus, som de havde tidligere. De er principielt ligestillede med resten af Ægyptens befolkning og må derfor kæmpe for retten til at fastholde en religiøse praksis, der ikke er i overensstemmelse med

flertallets. Dette er vigtigt for kopterne så de ikke tvinges til at følge de islamiske love som for eksempel retten til at have fire koner. Kopterne må kun have én hustru, men har også en strengere skilsmisselfov og andre arveregler end muslimerne.

I praksis oplever kopterne i dagligdagen chikanerier, og de må leve med islams dominerende tilstedeværelse overalt i samfundet. For eksempel er det næsten umuligt at få tilladelse til kirkebyggeri. Det kan tage fra 10 til 30 år at få en tilladelse. På regeringsplan findes der en interesse for at holde fred mellem de religiøse sekter og dermed en velvillig indstilling til tilgodeseelsen af rimelige krav. Men konflikterne eksisterer stadig mellem kristne og muslimer, hvor det med mellemrum kommer til voldelige sammenstød. Skylden skydes oftest på enten religiøse fanatikere eller på landets dårlige økonomiske situation, der skaber grupper af sociale tabere, hvis frustrationer resulterer i vold.

De sidste 30 år har den koptiske kirke oplevet en opblomstring af religiøsitet parallelt med den øgede islamiske bevidsthed. Man kan næsten tale om en åndelig vækkelse, som startede med at Jomfru Maria viste sig i et syn udenfor en kirke i Zeitoun i Cairo. Besøger man kirken i dag, får man fremvist en skygge på kirkeloftet, som angiveligt skulle være Jomfru Marias skygge, der har brændt sig fast. Det var kort tid efter nederlaget i 1967 i krigen mod Israel. Religionen blev umiddelbart det håb, man satte sin lid til i en politisk ustabil tid.

Kopternes nye religiøse bevidsthed giver sig blandt andet udslag i en religiøs søgen. Således efterleves den foreskrevne faste i højere og højere grad. Fasten består i, at den fastende afholder sig fra at spise animalske produkter 256 dage om året spredt over hele året. Bibelstudier er blevet populære blandt menigmand, og mange ikke mindst veluddannede unge vælger at gå i kloster. Og endelig er kirken blevet centrum for en lang række aktiviteter.

## **Kirken**

Den Koptisk Ortodokse Kirke ligner med sit præsteskab, sin religiøse lære og ritualer andre ortodokse kirker. Især har den tæt forbindelse med den Syrisk Ortodokse Kirke, men også med den græske. Kirkens nuværende religiøse overhoved er Shenouda III, som siden 1971 har været kopternes pave. Den almindelige kopter i dagens Ægypten føler sig tæt knyttet til Shenouda. For det første opfattes paven ligesom biskoppen, præsten og munken som at have fået en særlig velsignet kraft via deres helligt indviede hverv. Dette giver dem for det andet en særlig evne til at rådgive. Hver onsdag afholdes der i katedralen Skt. Mark ved kirkens hovedsæde i Cairo offentlige onsdagsmøder. Disse møder starter med en times spørgeforum, hvor folk kan stille spørgsmål til Shenouda, som besvarer alle slags spørgsmål både private og religiøse. Møderne er meget populære og omdanner hver onsdag området omkring katedralen til en hel festplads. Det er også almindeligt at have Shenoudas billede hængende i sit hjem eller have små souvenirs med hans billede, for eksempel nøgleringe.

Rådgivningen har sin oprindelse i skriftemålet. Skrifte eller skriftemål er én af de syv hellige sakramenter, som den koptisk-ortodokse kirke bekender sig til. De andre seks er: dåben, den hellige olie (der står i stedet for vores konfirmation og finder sted lige efter dåben), nadveren, salvelse af den syge ("den sidste olie"), ægteskabet og ordinationen (indvielse af biskopper, præster og dekaner). Skriftefaderen er en uundgåelig del af enhver kopters liv. Tilsyneladende har skriftemålet på nuværende tidspunkt mere betydning i kraft af den personlige rådgivning, end det vi i den protestantiske verden ofte forbinder med skriftemålet, nemlig syndsforladelsen. For eksempel tog en ung kvinde hele den dagslange vej ud til et af de fjerntliggende klostre med tilfældige transportmidler for at tale med sin spirituelle vejleder, som skriftefaderen også kaldes. Hun ville tale med ham, inden hun besluttede sig til at gifte sig.

Kirken er naturligvis også det sted, hvor folk ganske enkelt kommer for at gå til gudstjeneste, bliver døbt, gift eller begravet. Det man måske først bemærker under gudstjenesten som anderledes fra den protestantiske er brugen af røgelse, samt at præsten til sidst velsigner menigheden ved at strinte helligt vievand mod menigheden. Et andet vigtigt element er, at liturgien læses på koptisk. Netop i kraft heraf er det lykkedes at bevare sproget, selv om det ikke længere eksisterer som talesprog, og derfor er uforståeligt for mange.

Men kirken er meget andet end de kirkelige handlinger. Koptiske kirker fungerer helt anderledes end kirker i Danmark. Efter en gudstjeneste går de fleste voksne nok hjem, men i de efterfølgende mange timer kan det blive ved med at sværme med unge og børn i alle aldre i kirken, i de tilstødende lokaler og udenfor i gården og på trapperne. En aktivitet som går igen i mange andre kirker. Aktiviteten er størst på fredage og dernæst uden for normal skole- og arbejdstid. Men hvad laver alle disse mennesker i kirken? De spiller fodbold, de leger, de snakker med deres kammerater, de kigger på kioskens udbud af religiøse pamfletter og souvenirs, de er i søndagsskole, de forbereder næste uges møder osv..

Der er mange tilbud at benytte sig af i Skt. Marys kirke, der ligger i middelklassebydelen Heliopolis, og mange af disse tilbud går igen i andre kirker med få variationer. Skt. Marys er en rig kirke og har derfor udstyret i orden. Der er en daglig børnehave. Lokaler for søndagsskole for alle aldersklasser opdelt efter alder. Nyt computerrum med 5-6 computere. Bibliotek for voksne. Bibliotek for børn. Undervisningslokaler til for eksempel undervisning i koptisk sprog, som de sidste tredive år er blevet mere og mere populært blandt menige koptere. Der er fælleslokaler til forskellige arrangementer som begravelsesreception, udstilling, basarer, kirkekaffe m.v. Syværksted, hvor fattigere kvinder bliver undervist i syning for at kunne starte egenproduktion af hjemmesyet tøj. "Center of Hope", en klinik især for de fattige, hvor de får basal medicinsk hjælp og medicin, men hvor der også bliver lagt vægt på forbøn og opmuntring. Desuden råder kirken over nogle minibusser, hvormed børn bliver hentet og bragt til søndagsskolen. For eksempel hentes fattigere børn fra et område 10 km fra kirken, som ellers ikke ville have mulighed for at komme jævnligt i kirken.

Alle kirker og deres aktiviteter finansieres ved private midler. Det betyder, at kirkerne naturligvis bærer præg af lokalområdets sociale stand og medlemmernes økonomiske formåen.

## Søndagsskolen

Søndagsskolen er ikke en søndagsskole i almindelig forstand, som vi kender den med dens religionsundervisning. Det er nærmere en kombination af søndagsskolen, idrætsforeningen, ungdomsklubben, internetcaféen og spejderbevægelsen. Her tilbringer mange unge koptere en stor del af deres fritid som deltagere i eller ledere af aktiviteterne. Mange af de unge ledere er meget aktive i diskussioner omkring kirkens rolle. Mange af dem er i gang med eller har taget en universitetsuddannelse og er meget velfungerende og dygtige unge. De fungerer ikke kun som undervisere, men forsøger at fungere som en slags storesøster eller storebror.

I en af bydelen Shubras mange kirker er søndagsskolesystemet bygget op således, at hver årgang har navn efter en helgen og fungerer som en familie. Om fredagen mødes gruppen af piger fra 11-15 år. De kalder sig 'Korsets familie'. Da kirken ikke har tilstrækkelige lokaler sidder pigerne i små grupper på 10-15 fordelt rundt på bænkene. Der er ialt ca. 500 piger i denne aldersgruppe. I alt kom der omkring 10-12.000 børn og unge alene i denne kirke. Antallet i de forskellige aldersgrupper falder, jo ældre deltagerne er. Til gengæld er det de lidt ældre, der udgør den store gruppe af 400 unge aktive søndagsskolelærere.

## Klostrene

En af de mest udbredte fritidsaktiviteter er udflugter af en eller flere dages varighed til de gamle klostre, hvoraf de fleste ligger placeret temmelig svært tilgængelige i ørkenen. Klosterturene er ikke en genoplivning af en oprindelig eller traditionel praksis. Det er første gang, at klostrene er blevet en integreret del af byernes og storbyernes religiøse liv, idet klostrene er blevet målet for tusindvis af almindelige koptere.

På denne måde er det lykkedes at forene påmindelsen om kopternes historie med moderne forventninger til meningsfulde og oplevelsesrige fri dage. Klostrene har historisk betydning, idet klosterbevægelsen blev indstiftet i Ægypten, og der her findes de ældste klostre i verden.

Oprindelsen tilskrives man St. Anthonius (ca. 251-356), der som ung søgte længere og længere ud i ørkenen for at hellige sig et liv i askese og strenghed. Proselytter samlede sig omkring ham, og et munkefællesskab opstod. I dag har klostrene fået nyt liv og er blevet en del af den almindelige kopters religiøse og kulturelle liv.

Det er simpelthen blevet meget lettere rent fysisk at komme frem til de ofte meget isolerede klostre. Asfalterede veje og moderne busser medvirker til, at én kirke for eksempel kan lave ca. 30 ture om året med ca. 50 deltagerer hver gang. Hvis alle ca.

1200 kirker i Ægypten arrangerer samme antal ture, begynder man at forstå, hvordan et kloster alene kan modtage op til 5000 mennesker om dagen.

### **Helgener og mirakler**

Den Koptisk Ortodokse Kirke har tradition for at gøre meget ud af dens helgener. Ikke blot dyrker den de helgener, som også er kendte i resten af den kristne verden, men den har også en lang række helgener, som har opnået denne status igennem deres martyrium som ofre for muslimernes forfølgelse af kristne. Nogle af disse helgener er samtidig kendt for deres mirakuløse evner. Derfor er en vigtig del af det religiøse liv også at besøge helgengravene eller de kirker, hvor rester af helgener gemmes i forsvarlig stand. Hver helgen har sin særlige kraft. Én helgen er kendt for at kunne helbrede barnløshed, en anden for at kunne helbrede sygdomme som nyresten. De fleste koptere tror meget på disse mirakler, og historierne herom er mangfoldige, og nye kommer hele tiden til.

Besøger man et kloster eller en kirke, vil man ofte kunne finde de velbevarede rester fra en eller flere navngivne helgener. Den troende vil berøre montren med sin hånd og bagefter føre hånden til sin mund, som for at modtage dens kys som en velsignelse. Kommer man med et særligt ønske eller forhåbning, vil man skrive en lille seddel med ønsket og sætte den i klemme under rammen af montren eller hvor man kan få den til at forblive fastsiddende. Et andet element i denne tro er også de små rør med olie, man for eksempel kan få i klosteret. Olien anses for at være hellig, fordi den indeholder en fin opløsning af rester af en helgen. Man kan hælde en dråbe olie i et glas vand og drikke det, og det vil virke helbredende.

Der er også andre religiøse traditioner, der hører til uden for kirkens rammer. For eksempel har der været traditioner omkring fødsel og dåb, som nu i kirkelige kredse kaldes for overtro eller folketro. Med kirkens modernisering forsøges disse udryddet.

## Billedserie: Dagligliv i Cairo

1)

Islamisk Cairo grundlagdes med den arabiske erobring af Ægypten o. 640 efter profeten Mohameds død i 632. På det tidspunkt var egypterne kristne (den koptiske kirke), men med den arabiske indvandring fik det arabiske sprog og islam efterhånden overtaget. Cairo var i middelalderen og er stadig et af de væsentligste centre for islam i verden.

2)

Ægypten er med sin beliggenhed et knudepunkt mellem Afrika, Asien og Europa og derfor også interessant militærstrategisk. I nyere tid har dels tyrkerne, franskmændene og endelig englændere i kortere eller længere perioder besat landet. I Cairo ses den britisk/franske indflydelse for eksempel tydeligt i byens centrum, hvor byggestilen er meget europæisk inspireret.

3)

Cairo er en by med utroligt mange ansigter, med et myldrende liv overalt, med store forskelle på rig og fattig, med en voldsom befolkningstilvækst, der dels kan tilskrives tilflytning fra landområderne, dels en forbedret sundhedstilstand. Arbejdsløsheden er høj, og det arbejde der er, er dårligt betalt.

Kaffe- og tehusene, der findes på ethvert gadehjørne, er altid velbesøgte. Her mødes mændene over en kop og en shisha (vandpipe) og udveksler stort og småt.

4)

Cairo er en moderne storby med hvad dertil hører af trafik. På byens centrale plads, hvor rutebilerne kommer ind fra landet er der en infernalsk larm fra bilhorn og råbende sælgere. De to ældre fellaheen (bønder) kan måske have svært ved at overskue situationen.

5)

Der er supermarkeder, men flest i de velhavende kvarterer. I de mere ydmyge kvarterer, hvor langt de fleste mennesker bor, sælges varerne fra små butikker eller direkte fra gaden. Det lokale brød „Aish Baladi“ er billigt, da produktionen er statsstøttet. På denne måde sikrer staten, at selv de fattigste ikke dør af sult.



6)

Mange mennesker holder faktisk selv ænder og høns, selv midt inde i byen. Husene er bygget med flade tage, så der kan nemt sjokke nogle høns rundt her eller på altanen. Orker man alligevel ikke besværet (og svineriet) er der levende fjerkræ til salg hos slagteren. Kræene transporteres ind til byen fra omlandet i træbure på ladet af pick-up lastbiler.

7)

I de gamle kvarterer indenfor den middelalderlige bymur er gaderne snævre og ikke asfalterede. En æselkærre kommer ofte hurtigere frem end en bil. I varmen er det vigtigt at have adgang til frisk vand, og vandet i Cairo er rent, omend klorholdigt. Kærren transporterer de særlige slanke vandkrukker, man finder overalt stillet frem, så enhver kan slukke sin tørst.

8)

Har man penge, kan man købe saft ved denne mobile bod. Saften er lavet på udtræk af hibiscusblomster.

9)

Ægypten har en stor produktion af håndknyttede og vævede tæpper. De er dog ikke af samme kvalitet som de klassiske „ægte“ tæpper fra især Iran og Pakistan. Selv det fineste tæppe kan slides, og denne mand reparerer tæpper fra sin faste plads foran en af moskeerne. Det han skal bruge i arbejdet har han med sig hver dag.

10)

Det berømte handelsområde i Cairo, Khan El-Khalili, er en af Mellemøstens største suq'er. En del af området er overdækket som det hele var oprindeligt. Hvert fag havde og har sin del af suq'en, og en del af butikkerne er kombineret med værksteder. Her kan man få alt fra dagligvarer til guldsmykker og turistsouvenirs.

11)

Krydderihandlernes gade er en af de mest velduftende. Her kan man få alt, hvad hjertet begærer til absolut rimelige priser. Krydderierne står i store sække og vejes af til kunden. Nogle skal sies for urenheder, før de går videre til kunden. Udover krydderier til madlavning sælges også forskellige pulvere med mere medicinske virkninger, samt røgelse.

12)

Butiksarealet i de gamle middelalderlige bygninger er forsvindende lille og gaden tages flittigt i brug.

13)

Den gamle islamiske by er omkranset af en velbevaret bymur med byporte mod nord og mod syd.

Helt op i sidste århundrede lukkedes portene om aftenen. Indenfor portene var byen opdelt i kvarterer „harat“ alt efter fag, for eksempel broderimagernes kvarter. Der var kun et par gennemgående gader til hvert kvarter, som også blev lukket af om aftenen og holdt under opsyn af en slags vægter.

14)

Der er altid et stort udvalg af friske grøntsager, blandt andet mange slags peberfrugter af forskellig styrke. Grøntsagerne transporteres som brød, fjerkræ og meget andet i de åbne gitteragtige trækasser. På den måde får varerne luft, og bliver ikke så hurtigt dårlige i den stærke varme. Om sommeren kommer temperaturen et stykke over 40 grader.

15)

Langt den største del af sælgere og butikspersonale er mænd. I det hele taget ser man mange mænd i gadebilledet; dels mænd, der arbejder, dels mænd der står eller sidder og snakker eller drikker te.

Det betyder ikke at man ikke ser kvinder i gadebilledet, men de er ofte på vej fra et sted til et andet.

Desuden er der i den brede befolkning generelt mest respekt om en kvinde, der ikke behøver at arbejde men kan koncentrere sig om hjemmet og familien.

16)

I den moderne del af byen blander gadesælgeren sig uforfærdet med den tætte biltrafik. Denne herre medbringer en kulfyret ovn, hvori han bager de sødkartofler, han frister de forbikørende med.

17)

Der er også tid til ro og fordybelse i det hektiske byliv. I middagsheden er det nødvendigt at tage den lidt med ro, og så er det dejligt at finde en kølig plads i en

niche i muren. Aviser er flittigt læst, og selvom der ikke er pressefrihed i dansk forstand, er Ægypten relativt liberalt set i en global sammenhæng.

18)

De små børn bæres rundt af alle; både mødre, fædre og søskende. Barnevogne ses ikke. Egypterne elsker deres børn højt, og vil gøre meget for at beskytte dem mod alskens ondt. Det lille barn på billedet har i sit hår en amulet bundet fast. Det er meget almindeligt på denne måde at beskytte barnet mod ulykker og ikke mindst andres misundelse. Mange egyptere tror på, at det er muligt at kaste en forbandelse over andre mennesker ved hjælp af synet. Det kaldes „det onde øje“, og man kan beskytte sig mod den slags forbandelser ved blandt andet at bære amuletter med besværgelser og korancitater indskrevet eller gemt i amuletten.

19)

Selvom de fleste kvinder ikke arbejder udenfor hjemmet, betyder det naturligvis ikke, at de ikke arbejder hårdt. Er man fattig, må man selv bære alt frem og tilbage. Ligesom i mange andre dele af verden er kvinderne i stand til at bære selv meget tunge byrder på hovedet uden at se krumbøjede ud - snarere tværtimod.

20)

Før den arabiske erobring af landet var egypterne koptere, en selvstændig gren af kristendommen. I dag regner man med at ca. 10% af befolkningen er koptere. Det koptiske sprog er kun i brug som liturgisk sprog, men på andre områder har kopterne været i stand til at fastholde deres egenart. Der er dog også store spændinger mellem koptere og visse muslimske grupper. De fleste koptiske kirker er samlet på et ret lille område, der i dag er kendt som Koptisk Cairo. Her har der boet koptere længe før den arabiske invasion, og gør det stadig.

21)

En del koptere bor i Bulaq, et ret fattigt beboelseskvarter i bykernen, men udenfor den gamle islamiske bydel og dermed uberørt af turiststrømmen med de indtægter, det giver. I kvarteret bor også mange muslimske familier, og generelt lever man sammen i ro og fred.

22)

I kvarteret er der et privat drevet center, hvor mange af de fattigste koptiske kvinder kommer, dels for at få mulighed for at hygge sig sammen, dels for at få økonomisk og anden hjælp. Her bliver der blandt andet undervist i ernæring og sundhed, og kvinderne får et måltid mad. Centret prøver også at hjælpe de kvinder, der er alene,

for eksempel de gamle, der er blevet enker, og som ikke har familie til at forsørge sig. Der er ikke offentlig hjælp at hente i den slags situationer. Hjælpen kan for eksempel bestå i at give rentefrie lån til start af en lille produktion, således at kvinderne har noget at sælge og ikke må være henvist til at leve af almisser.

23)

Især hos ældre koptere som denne kvinde er det almindeligt at tatovere et kors i ansigtet og på hænderne. Den yngre generation skiltes ikke på den måde med det religiøse tilhørsforhold. Hvis man er tatoveret, er det typisk på et mere diskret sted, for eksempel undersiden af håndleddet. Så kan man bedre selv bestemme, hvem der skal vide, at man er kopter.

24)

Selvom det koptiske mindretal ikke er blevet undertrykt i en grad, så de er gået til grunde, har de været udsat for overgreb gennem tiden. Den meget smukke moske bygget til ære for sultan Ibn Tulun, der kom til magten i slutningen af 800-tallet, bevarer således mindet om en mand, der for at bygge sit fort jævned kristne kirkegårde med jorden. Samtidig skal nævnes at moskeen er tegnet af en kristen arkitekt, og at nogle af de anvendte udsmykninger er inspireret af koptisk kunst.

25)

Cairo er i dag, og har været det i over 1000 år, en minareternes by. Minareternes høje og slanke form er karakteristiske elementer i Cairo's „skyline“ - og gode pejlemærker, hvis man er faret vild i de mange små navnløse gyder. Fem gange om dagen kalder muezzinen til bøn fra minareten med en mere eller mindre melodisk udgave af „Allahu akbar“, som betyder „Gud er større“. I gamle dage var opgaven virkelig krævende for stemmebåndene, mens de fleste i dag bruger mikrofon.

26)

I de fattige beboelseskvarterer bliver der bygget tæt, og dårligt. På grund af den enorme befolkningstilvækst er der ikke boliger nok. Det betyder blandt andet, at mange husejere bygger en eller to etager ovenpå en ejendom uden at sikre sig, at fundamentet kan holde til det. Resultatet er desværre, at bygninger med jævne mellemrum styrter sammen.

27)

De fleste lejligheder har en altan, selvom det ofte er et mikroskopisk udhæng. Her er der mulighed for at tørre tøj, opbevare det ene og det andet eller måske fede en enkelt and op til en af højtiderne.

Vedligeholdelsesstandarden af ejendommene er ringe, og mange kvarterer ser derfor meget triste og nedslidte ud. På grund af den store luftforurening (Cairo regnes for en af de værst forurenede byer i verden) samt ørkenstøvet, der lægger sig overalt, kræves der faktisk også utroligt meget for at undgå et trist og slidt indtryk.

28)

Gaden og opgangen kan være nok så støvet og beskidt, men indendørs er der altid rent og pænt også selvom familien ikke har penge til fine møbler. Mona her på billedet bor hjemme ved sin mor for tiden. Hun er gift (det er hendes bryllupsbillede på væggen), men på grund af den dårlige boligsituation kan hun og manden ikke finde en egen bolig. Derfor flyttede Mona ind hos sin svigermor, da hun blev gift. Det kan være meget svært i en lille lejlighed at komme overens, og især svigermødre har ry for at være svære at omgås. Mona kunne ikke holde det ud, og bor nu hjemme indtil parret kan få deres egen lejlighed. Og det kan godt vare længe.

29)

Mødrene har meget stor betydning for familiens sammenhold og meget at skulle have sagt i hjemmet. Hjemmet er deres domæne, hvor gaden mere hører mændene til. Modne kvinder (over 30-35 år) kalder sig som oftest ikke ved deres eget navn, men tager navn efter den ældste søn - for eksempel

Om Mustafa her på billedet. Om betyder mor - altså „mor til Mustafa“. Om Mustafa er fattig, men hun har en reserve til trange tider. De smykker, hun bærer, er alle guld. Det guld, en kvinde har, er hendes personlige ejendom. Det er meget vigtigt at bære sit guld istedet for at gemme det væk i banken, da det giver både respekt og status.

30)

Om Gamal er enke med syv børn, og bor på toppen af en ejendom i et ulovligt tilbygget lille hus. Fordi hun er blevet enke er hun tvunget til at arbejde som hushjælp hos en velhavende familie. Det er kun med nød og næppe, at hun er i stand til at brødføde familien, og som det ses har hun heller ikke noget guld af betydning at vise frem.

31)

Stort set alle kvinder i underklassen bruger tørklæde både inde og ude. Der er derimod stor forskel på, hvordan tørklædet bindes, hvilke farver det har og så videre. Det er absolut ikke alle former for tørklæde, der skal forstås som signaler om religiøst tilhørsforhold.

32)

Køkkenerne er meget små, ofte er der kun akkurat plads til komfuret. Selvom man har komfur, bruger de fleste en lille petroleumsfyret primus, der står på gulvet. Den bruger mindre energi, men er desværre også langt farligere end komfuret. Det hænder desværre at primussen vælter, hvis et barn kommer løbende for eksempel, og det kan få meget alvorlige følger.

33)

At være rund er for mange kvinder et positivt signal om velfærd, og ikke noget man skammer sig over, eller synes er et problem. Noget af det bedste man kan byde gæster til middag er den rene suppe kyllingerne har kogt i. Det er en temmelig fed omgang og en stor delikatesse.

34)

Alle kvinder sætter en ære i at kunne præsentere et pænt og velholdt hjem. For Om Tarek er det ekstra vigtigt, at der ikke er noget at udsætte på hendes hjem. Hun er nemlig anden kone, hvilket bestemt ikke er det samme som at være første kone. Det er i Ægypten tilladt for mænd at gifte sig med op til fire kvinder. Kravet er dog at manden kan bevise, at han er i stand til at forsørge sine hustruer på samme niveau, for eksempel har hver krav på sin egen lejlighed. Det har Om Tarek, men der bliver alligevel set noget skævt til hende. Dels fordi hun ikke er første hustru - og dermed åbenbart ikke har været attraktiv nok til at tiltrække en mand, der ikke allerede var gift. Dels er det ikke almindeligt længere, blandt andet på grund af de økonomiske krav, der stilles til manden i den anledning.

35)

Indretningen er altid afhængig af, hvor mange penge den enkelte familie har mellem hænderne. Har man råd og plads til det, er det fint at have en stue til gæster - det man i Danmark kalder en stadsstue. En stue, man sjældent bruger, men som signalerer, at man har råd.

36)

Det fine porcelæn har sin plads i en vitrine i stuen, så alle kan beundre det. Forgylde kopper og tallerkner er i høj kurs, og det er bestemt ikke noget der kommer ud af skabet undtagen ved helt særlige lejligheder som for eksempel bryllupper.

37)

Selv i de lidt bedrestillede hjem er køkkenet ekstremt lille. Hvis man har køleskab må det som oftest stå i stuen eller i soveværelset. De fleste køber alligevel ind hver dag, og så er behovet for køleskab tilsvarende lille.

38)

En måde at vise på, at man har råd til lidt mere, er ved at servere kager eller mad i europæisk stil. Selvom det absolut ikke smager bedre end det egyptiske køkken, er det „finere“.

39)

Sønner har en særlig betydning i alle familier. Det er sønnerne, der på forældrenes gamle dage skal forsørge dem, og det er sønnerne, der fortsætter slægten. Døtrene bliver gift, og deres børn vil være af deres mands slægt. Derfor er enhver mor også meget stolt af sine drengebørn. Det betyder ikke, at hun ikke holder lige så meget af pigerne, men det er sønnerne, der virkelig kan løfte familien socialt, hvis det går dem godt. Tarek har som sin mors eneste barn en helt særlig plads også på væggen.

40)

En af de gerninger, man som en god muslim skal gøre i sit liv, er at valfarte til Mekka, profeten Mohameds fødeby. For mange er det en næsten uoverkommelig opgave at skrabe penge sammen til rejsen - og noget man, hvis det lader sig gøre, kun kan gøre én gang i sit liv. Bag disse mure bor der en „Hadj“, en mand der har gennemført pilgrimsrejsen. Han har beskrevet sin færd med vægmalerierne på ydermuren. På den ene side af døren ses en kamel med en slags kasse - det symboliserer transporten af det klæde, der dækker Kaaba'en - det allerhelligste i den indre gård i moskeen i Mekka. Dette klæde leveres altid fra Cairo, og blev i gamle dage transporteret på kamelryg.

På den anden side af døråbningen ses dels en færge - den måde beboeren selv nåede frem på - dels kaaba'en.

41)

Lejlighedens udsmykning udgøres tit af flot indrammede fotografier af familien - i mange familier er et eller flere børn gæstearbejdere i Saudi-Arabien eller andre rige arabiske lande, og fotografierne får en endnu større betydning end ellers.

42)

Om Gamal sammen med tre af sine syv børn. To sønner er i hæren, resten bor hjemme. Der er to rum i det lille hus, der ligger på taget af en ældre ejendom. Det store flade tag rummer også en lille hønsegård, og bruges ellers som oplagringsplads for skrammel og affald.

43)

Om Gamals mand døde da den yngste søn var lille. I en periode arbejdede Om Gamal i Saudi Arabien mens de ældste døtre passede huset og de mindre børn. Der kunne hun tjene langt mere, end ved hendes nuværende job som hushjælp hos en velhavende familie i Cairo. Men det var for hårdt at være væk fra familien. Om Gamal og hendes børn er troende muslimer og bedetæppet, der ligger over sofaryggen tages frem fem gange om dagen, når muezzinen kalder til bøn.

44)

Omayya er Om Gamals næstældste datter. Hun bor hjemme hos sin mor med sin datter efter hun er blevet skilt fra sin mand. Hun blev gift mod sin vilje - hendes mor og bror arrangerede ægteskabet trods hendes protester. Hun gik i skole på det tidspunkt og brød sig desuden ikke særligt om manden.

Men han var veluddannet og havde en lejlighed, og Om Gamal mente, at det var vigtigere i første omgang, end om Omayya umiddelbart kunne lide ham.

45)

I Ægypten er det almindeligt at gifte sig med større tanke på praktiske og økonomiske omstændigheder end på kærlighed. Man mener, at kærligheden vil opstå hen ad vejen. I Omayyas tilfælde gik det ikke; manden bankede hende og hans søstre beskyldte hende for at stjæle. Til sidst greb hendes familie ind - på trods af at det var deres vilje at Omayya skulle giftes.

Omayya er nu i en langt dårligere position end før ægteskabet, da hun som fraskilt kvinde med et barn har meget svært ved at blive gift igen.

46) + 47)

I de gamle kvarterer indenfor bymuren er der altid mange mennesker på gaden. Der handles med alt, og de fleste varer fås i gåafstand fra hjemmet. Mange kvinder går helst ikke for langt væk fra hjemmet, men handler ved de lokale. Der er stor forskel på, hvordan kvinderne klæder sig udenfor hjemmet. Traditionelt i bykvartererne bærer kvinderne en såkaldt milaya liff på gaden. Det er et stort sort sjal, der slynges om kroppen, så det på samme tid dækker over hvad kvinden måtte bære underneden og afslører kvindens former! Mest almindeligt blandt underklassens kvinder er i dag at



tage en overkjole - også sort - på ude af huset. Men en del -især yngre kvinder - klæder sig mere i europæisk stil. Det er heller ikke alle, der bruger tørklæde på gaden.

48)

Om Zizi sidder rimeligt i det økonomisk, hvilket tydeligt ses i hendes hjem. Hun klæder sig - når hun skal ud af huset - ret europæisk inspireret, og bruger i stedet for et tørklæde en mere turbanlignende hovedbeklædning - forøvrigt også af europæisk inspiration omend ikke højeste mode i Europa nu!

Om Zizi har kun døtre, og kalder sig derfor efter sin ældste datter Zizi.

49)

Om Zizi's yngste datter er lige så vild med guld og glimmer som alle piger.

50)

Mor og datter i en mere afslappet påklædning.

51)

I de gamle bykvarterer kan det være en opgave overhovedet at få en bil gennem menneskemængden. Når man er fremme er det en god idé at dække bilen over, så den ikke bliver lige så støvet som alt andet. Gaderne er ikke asfalterede, hvilket betyder, at der enten er ufatteligt støvet eller fuldstændig mudret.

52)

I mange beboelsesejendomme er der et værksted eller en forretning i bunden af bygningen og beboelse for resten af pengene. Mange af husene er bygget med en åben indre trappeopgang. Det giver lys og luftcirkulation, som kan være tiltrængt i varmen i de ellers ret dunkle gader, hvor husene ligger meget tæt. Det regner sjældent, så det er normalt ikke et problem med den konstruktion.

Meget af kvindernes og børnenes liv foregår i opgangen, hvor man kan hænge og sludre, og børnene kan lege uden at være helt ude af øje.

53)

Om Ramy er gift og har fire børn. Hun bor i hjertet af Cairo og drømmer om at familien får råd til at flytte i en lejlighed i en af forstæderne, hvor der er mere lys og luft, grønne områder og flere „pæne mennesker“, som hun siger. Hun kommer selv fra en by i Deltaet, så hun har ikke den samme kærlighed til omgangstonen i

bykvartererne som indfødte. Kvinderne i disse kvarterer siges at have en særlig tone i deres sprog, og være noget for sig selv, hvilket de selv er meget stolte af.

54)

For at nærme sig drømmen om at flytte ud, arbejder Om Ramy hjemme med at sy tøj for folk. Det er en beskæftigelse, der er mere respektabel for en gift kvinde, end at arbejde udenfor hjemmet.

Om Ramy's mand er politibetjent i lufthavnen, så hans løn alene rækker med garanti ikke langt. Ansatte i det offentlige er meget dårligt lønnede, og mange er tvunget til at have to jobs for at være i stand til at få tingene til at hænge sammen.

55)

Nadia bor i samme ejendom som Om Ramy. De to er svigerinder, og det er meget almindeligt at få en lejlighed gennem familiemedlemmer. Det er derimod ikke altid så nemt at bo tæt ved sin familie, og især ikke sin svigerfamilie. Nadia er fra Cairo, og repræsenterer derfor den slags mennesker. Om Ramy gerne vil flytte væk fra på trods af at hun er gift med Om Ramys bror.

Nadia står her foran et billede af sig selv iført danserindekostume. Kostumet har kun været på til fotografens ære, og billedet er bagefter retoucheret.

56) + 57)

Nadia har en datter, Rana, som hun forguder. Hun ønsker for sin datter, at hun kommer i de bedste skoler og får en uddannelse.

Nadia selv har en kontoruddannelse og taler lidt engelsk. Hun arbejdede indtil hun blev gift, men hendes mand syntes det var mest passende, at hun blev hjemmegående. Dels er det vigtigt for manden at vise at han kan forsørge familien, dels er det meget usædvanligt at overveje at sende sine små børn til fremmede for at blive passet. Nadia ville egentlig gerne arbejde ude igen, men ikke så længe hun har små børn. Børnene har brug for deres mor, mens de er små. Om hun så kan blive enig med sin mand om en anden ordning, når børnene bliver større vil vise sig.

58)

Nadia og familien har besøg af svigermor fra landet. Fordi svigermoderen bor så langt væk, må hun naturligvis overnatte, så det kan godt blive lidt anstrengende. Engang havde Nadia nogle ænder på altanen, som hun fedede op til Ramadanen (muslimsk fastemåned, hvor man ikke spiser og drikker mellem solopgang og solnedgang, men til gengæld spiser ekstra lækkert når det er blevet mørkt.).

Svigermor så ænderne og bemærkede, hvor store og fede, de så ud. Efter et par dage blev en af dem syg og døde. Nadia er overbevist om, at svigermor kastede onde øjne på ænderne, fordi hun var misundelig.

59)

Ligesom de små børn bærer voksne også amuletter for at beskytte sig mod ulykker og forbandelser. Det kan for eksempel være en guldamulet som på dette billede. Amuletten er også et smykke, og den kan åbnes, så der er plads til Korancitater eller andet, man mener har en gavnlig virkning.

60)

Imbaba er et af de nye hurtigvoksende kvarterer i Cairo. Kvarteret bærer præg af, at husene er opført i en rasende fart uden tanke på at de skal holde til noget særligt. Hurtigt og billigt. Resultatet er slumkvarterer, hvor de fattigste bor.

61)

Husene ligger så tæt, at der ikke trænger dagslys ned på gaden, og man kan nemt nå naboens vasketøj fra sin egen altan.

62)

Sayeda bor her med sine tre børn og en mand, hun hellere ville være foruden. Han er, som hun siger, ikke en rigtig mand. Han forstår ikke at holde på et arbejde. Når han endelig har arbejde, spiller han efter Sayedas udsagn, pengene op. Arbejdsløshedsprocenten er på 20%, så det er ikke nemt at finde et job, men Sayeda føler alligevel, at det er hendes mand, der er en slapsvans. Hun føler sig ydmyget, fordi hun er tvunget til at arbejde som tjenestepige, og siger at naboerne snakker om hende bag hendes ryg.

63)

Grønsagerne tilberedes ved det lave runde bord, som man sidder på gulvet ved. I de fleste hjem er der både stole og et bord af europæisk tilsnit, men de fleste måltider indtages siddende på gulvet omkring det traditionelle bord.

64) + 65)

Sayedas to døtre og hendes søn poserer for fotografen. Der er almindelig skolepligt, og i de fleste skoler bæres uniform. Det er sådan en Mohammed har på. På grund af familiens dårlige økonomiske situation, er det ikke sandsynligt, at børnene vil nå

særlig langt i skolen, men de er dog ikke analfabeter som deres mor, der kun har gået i skole nogle få år.

66) + 67)

Børn er en velsignelse, og der er ofte både seks og syv børn i en enkelt familie. Det gør naturligvis økonomien endnu mere anstrengt end den måtte være allerede. Der er flere grunde til det høje fødselstal. For det første er der ikke det samme sociale netværk som i Danmark, og derfor er forældrenes eneste måde at sikre deres alderdom på at sætte børn i verden der kan forsørge dem.

For det andet er prævention ikke særligt almindeligt, dels er det dyrt, dels mangler der oplysning om de forskellige midler.

For det tredje betyder den forbedrede sundhedstilstand, at mange flere børn end tidligere overlever, hvilket naturligvis er godt - det betyder bare endnu flere munde at mætte.

68)

Og så er de jo for øvrigt heller ikke til at stå for, sådan nogle små rollinger!

69)

Efter en lang dag i vrirten af mennesker, støj og indtryk, er det rart at gå indenfor i en af moskeerne. Der kan man være sikker på at finde ro og fred. Og man ser i de pragtfulde bygningsværker Cairos storhed i middelalderen. Cairo er stadig stor, men i dag på en anden måde end tidligere.

## Ægyptisk madlavning – opskrifter

*Oversat og bearbejdet af Helle Dahl*

Oprindeligt publiceret i: Egyptian Cooking A Practical Guide, af Sama Abdennour.  
The American University in Cairo Press 1995.

Det ægyptiske køkken er en kombination af nabolandenes madlavnings traditioner, især påvirket og inspireret af det tyrkiske, det palæstinensiske, det libanesiske, det syriske og det græske køkken.

Ingredienser og sammensætning varierer lokalt - alt efter udbud og årstider, men bygger grundlæggende på de samme opskrifter.

De følgende opskrifter giver eksempler på dagens måltider: morgenmad, hovedretter (frokost og aftensmad), dessert og drikke. Brød indgår som tilbehør til alle måltider. Opskrifterne gælder for 4-6 personer.

De ingredienser, der ikke bruges i almindelig dansk madlavning, kan som regel købes i de etniske indvandrerbutikker, der efterhånden findes i de fleste byer.

### MORGENMAD, SNACKS, TILBEHØR

#### **Ta'miya eller falafel**

*2 kopper hvide tørrede bønner (hestebønner) - uden skal*

*1/2 kop frisk dild*

*1/2 kop frisk koriander*

*2 løg*

*10 fed hvidløg*

*1/2 kop frisk persille*

*1 lille porre (kun stammen)*

*1 tsk. sodium bikarbonat eller potaske*

*1 tsk. spidskommen*

*1/2 tsk. cayenne peber (efter behag)*

*1-2 spsk. sesamfrø*

*salt*

*olie*

Bønnerne stilles i vand natten over, drypper af og hakkes med dild, koriander, løg, hvidløg, persille og porrer. Ibland krydderierne og sodium bikarbonat og ælt 'dejen' sammen. Lad den stå i stuetemperatur i 1 time.

Form til runde skiver (som frikadeller) med en våd spiseske eller vade fingre ca. 5 cm i diameter og 2 cm tykke. Drys sesamfrø på den ene side og steg på begge sider i sydende olie til de er mørkebrune. Set dem på fedtsugende papir inden servering. Spises med brød til - eller i pitabrød.

## **Fool midamess – bønne stuvning**

*2 kopper tørrede hestebønner*

*1/2 kop flækkede linser*

*evt. 1 tomat*

*1 gulerod*

*1 løg*

Læg bønner og linser i en gryde eller en tinjra og hæld mindst tre gange så meget vand over. Bring det til at koge og put de ønskede grøntsager ved. Når det koger igen, dækkes det med tæt låg og skal simre i 6-9 timer eller natten over. Der hældes kogende vand ved så snart vandet er absorberet og bønnerne tørre (koldt vand vil gøre bønnerne rynkede, ændre smagen og gøre dem hårde). Dette er grundlaget for "fool midamess". Bønner moses med oliven- eller majsolie, citronsaft, salt og presset hvidløg, revet løg, finthakkede tomater og spidskommen efter behag. Hårdkogte æg, løg, der har trukket i vineddike og mixed pickles er det almindelige tilbehør til „fool“.

### **Beid ma'li bil bastirma - æg med pastrami**

4-6 æg  
125g pastrami  
olie  
salt og peber

Fjern den grove fedtsvær på pastramien. Pastramien ristes på begge sider. Den bliver hurtigt sprød, så læg ‚sværen‘ ved kødet under opvarmningen. Hæld æggene over, hele eller piskede. Retten krydres inden serveringen. (Vær opmærksom på, at pastrami bliver bitter, hvis den steges for længe).

### **Labna - yoghurt-ost**

Labna stammer oprindeligt fra Palæstina, Libanon, Syrien og Jordan, hvor det kaldes „labaneh“. Her blev det typisk fremstillet af gedemælk, som har en behagelig syrlig smag, men mælk fra bøfler (gamoosa) eller køer er ligeså godt.

4 kopper yoghurt  
1 tsk. salt  
(oliven-) olie  
sigte af ostelærred

Rør saltet i yoghurten, hæld det i sigten, dæk åbningen eller bind den sammen og lad stå i 24 timer. Opsaml vollen, som er meget nærende, i en skål. Den kan bruges til bagning eller drikkes. Hæld labnaen i en skål og hæld lidt olie over (olivenolie er at foretrække).

### **Fool akhdar matbookh bil khodra - bønnestuvning med grøntsager**

1 kg friske hestebønner bønner  
2 løg  
1/2 friske koriander  
1/2 kop dild  
1/2 kg oksekød  
2 spsk. ris  
1/2 tsk. stødt koriander  
1/2 kop sølvbede (salq)  
10- 12 fed hvidløg  
madolie salt og peber

Bælg bønnerne. Hak løgene fint. Korianderbladene og dilden hakkes groft. Kødets skæres i små tern. Opvarm olien og steg kødet til saften er absorberet. Lad løg, koriander og dild stege med i 5-7 min. Dæk med vand, og når det koger kommes bønner og ris i. Kog videre ved middelvarme. Stød hvidløg med salt og koriander i morter, og hak sølvbeden fint. Svits denne blanding og stød den til den får en blød konsistens og bland den i stuvningen, som yderligere skal simre i 10-15 min.

### **Firakh mashwiya - grill-kylling**

Mariner en kylling i mindst 3 timer i en af de følgende blandinger:

- a) 2 revne løg, 5 fed knust hvidløg, 1 tsk. oregano, 1 tsk. citronsaft, 1 tsk. olie, 1/2 tsk. stødte sennepsfrø og et drys peber.
- b) 2 revne løg, reven citronskal, 1 tsk. rosmarin, 1 spsk. olie og et drys peber.
- c) 2 revne løg, reven skal af en appelsin, 1 kop appelsinsaft.
- d) 2 revne løg, 1/2 kop tomatssaft, 1 tsk. mixed spice, 1 spsk. olie og et drys peber.

Tør marinaden af, men gem den. Gnid kyllingen på inder- og yderside med saltet Og fedt for at den forbliver fugtig. Hvis der bruges spid, skal man regne med mindst 90 min. grillstegning, hvor kyllingen dryppes 2 -3 gange med marinade. Ved stegning i ovn skæres kyllingen i to halve og grilles godt 20 min. på hver side. Også her dryppes kyllingen med marinade 2-3 gange.

### **Tagen firakh - kyllingegryde**

*2 kyllinger a ca. 1 kg.  
1-2 hakkede Løg  
et par stilke blegselleri, skåret i tynde skiver  
3-4 gulerødder  
5-7 fed hvidløg skåret i halve  
kødkraft/fond  
madolie  
salt og peber  
1 spsk. majsmeel - kan udelades*

Skær hver kylling i 4-6 stykker. Sautér løg og blegselleri til de er gyldne. Halvkog gulerødderne, lad dem køle af, og skær dem i ca. 1 cm. tykke skiver. Arranger kyllingestykkerne i et ovnfast fad og dæk dem med kødfond. Lad dem stå i ovnene ved moderat varme i 1 - 1 1/2 time. Jævn evt. med majsmeel.



## **Samak - fisk**

Fiskeretter tilberedes af både saltvandsfisk og ferskvandsfisk, bl.a. fra Nilen. Det almindeligste er, at små fisk anvendes hele, større fisk skæres i tykke skiver. En tør krydderiblanding bliver som regel drysset over fisk, der steges eller grilles. Den består typisk af spidskommen, groft salt, mixed spice (en krydderiblanding, der købes færdig), presset hvidløg og stærk chili - alt afhængig af individuel smag.

## **Samak bil tihina - fisk med tahinasovs**

*1,5-2 kg fisk*

*2 kopper tahina (sesampasta)*

Damp, kog, steg eller grill fisken. Arranger fisken/fiskestykkerne på et fiskeformet fad og dæk den med tahinasovs (se nedenfor). Pynt med skiver af gulerod og citron, persille og sorte oliven uden sten.

## **Salatet tihina - tahinasovs**

*2 kopper tahina*

*3-4 kopper vand*

*4 spsk. citronsaft*

*2 spsk. vineddike*

*1 tsk. Spidskommen*

*salt*

*Evt.: 1 lille revet løg*

*3-5 fed presset hvidløg*

*finthakket persille*

Bland vand, citronsaft, salt og eddike i tahina'en og rør til ingredienserne er godt blandet og en cremet konsistens er opnået. Eller, opløs salt i vandet og rør derefter spidskommen, citronsaft og vineddike i. Rør konstant, mens tahina'en langsomt hældes i. En blender kan bruges.

## **Koshary – linse -, ris- og makaronigryde**

Denne ret er meget populær. Den tilberedes i hjemmene og sælges også fra håndtrukne kærre i mange af de tætbefolkede kvarterer.

1 kop brune linser  
1 kop ris  
125 g makaroni (helst de små runde)  
2 store løg, hakkede  
2 spsk. olie  
2 kopper tomatsauce (se nedenfor)  
stødt chili  
salt

Kog linser, ris og makaroni (hver for sig) i saltet vand til de er møre og lad dem dryppe af i en sigte. Makaronien skylles i koldt vand, og drypper af igen. Put så de afdryppede ingredienser i en gryde. Steg løgene mørkebrune i olien og læg dem på fedtsugende papir. Hæld olien over linse blandingen og lad den 'koge' i ca. 10 min., mens der røres - for at undgå, at den brænder på. Serveres med tomatsauce og stegte løg. evt. drysset med chili.

### **Dim'a missabika - tomatsauce**

2 kopper tomatsaft  
1-2 løg, fint hakket  
5- 7 fed hvidløg, stødt, eller presset  
1 tsk. vineddike  
olie  
salt og peber

Sauter løgene til de er bløde. Kom hvidløg ved, og når alt er gyldent hældes tomatsaften i. Lad det simre i 15 - 20 min. til saucen bliver mørk. Vineddike og krydderier koges med i 2-3 min..

### **Kofta maswiya - hakkebøf på grill**

1 kg. hakket oksekød  
1 spsk. løgsaft  
mixed spice  
evt. revet muskat, stødt kardemomme og kanel  
olie  
salt og peber

Det hakkede kød æltes med løgsaft, mixed spice og øvrige krydderier til det er blødt og smidigt. Med våde hænder formes runde, aflange pølser 10-12 cm lange og 2 cm tykke. Grilles over trækul, og pensles et par gange med olie. Serveres på et lag persille og drysset med krydderier.

## **Molokhiya**

Molokhiya er en bladrig sommergrøntsag, som er meget populær i hele Mellemøsten. Det er kun bladene som er spiselige. Den fås frisk, tørret og frossen. Herhjemme dog kun tørret og frossen. I tørret form smuldres molokhiya til pulver og skal stænkes med varmt vand. Når det har absorberet væsken skal det koges som frisk/frossen molokhiya. Den frosne molokhiya er fint skåret.

*1 kg frossen molokhiya*  
*2 kyllinger á 1 kg.*  
*laurbærblade*  
*4-5 kardemommekerner*  
*løg, skåret i to dele*  
*15-20 fed knuste hvidløg*  
*1 spsk. stødt koriander*  
*1 spsk. citronsaft*  
*olie*  
*salt*

Kog vand med løg, salt, laurbær og kardemomme i en lille gazepose. Put kyllingerne i og kog dem til de er møre. Skær dem så i pæne stykker og steg dem. Fjern urteposen og mos løget. Kog suppen op. tilsæt den frosne molokhiya og rør til den er fuldstændig optøet. Smag til med krydderier og lad simre i ca. 3-5 min. - ikke for længe, da overkogning af bladene vil få dem til at falde til bunds. Bland de knuste hvidløg med salt og stødt koriander og svits det til det er gyldent. Kom det i molokhiyaen, hvor det skal simre med et par minutter. Hæld til slut citronsaften i.

## **Roz mifalfel**

Der er mange typer ris, ligesom der er mange måder at koge den på. Risen skal skylles til vandet er klart. Dermed fjernes det stivelsesagtige lag, der gør den klistret. Det skal først gøres umiddelbart før risen skal koges.

*2 kopper ris*  
*3 kopper vand*  
*2 spsk. stegeolie salt*

Ophed olien og steg risen. Der omrøres til hvert riskorn er dækket af olie. Kom vand og salt ved, rør rundt og lad det stå udækket over moderat varme indtil vandet er absorberet. Kom grydelåg på, skru ned til laveste blus og lad stå i 20 - 30 min..

### **Fatta al-ra'ba, fatta al-lahma - fatta med lammehals eller okse**

*2 kg lammehals eller 1 kg oksekød*

*2 løg*

*5-6 kardemommefrø*

*5-6 mastiks korn*

*2 kopper ris*

*15-20 fed hvidløg*

*2 spsk vineddike*

*2 skiver hvidt brød*

*olie*

*salt og peber*

Kog vand med løg, kardemomme, mastiks og krydderier. Kom kodet (skåret i store stykker) i, og kog til det er mørt. Tag kødet op af suppen, men hold det varmt. Fjern kardemommen og mos løget i suppen. Hak hvidløgene og svits til de er gyldne. Hæld vineddike ved og lad det koge 3-5 min. Hæld det i den kogende suppe og lad det simre i 5-7 min

Servering: Skær brødet i små tern (2-3 cm) og læg dem på et fad. Hæld suppen over brødet til det bliver gennemvædet og dæk med et tykt lag ris. Hæld resten af suppen over risen. Arranger kødet rundt om risen.

### **Fatta - med kylling**

Tilberedes på samme måde som den foregående ret, men med kylling i stedet. Også her hældes suppen over brød og ris, men risen dækkes med en stærk hvidløgs-/yoghurtdressing.

### **DESSERT**

#### **Om'ali**

*1 pk. filo-dej (købes frossen)*

*1 kop blandede hakkede nødder*

*1 spsk. kokosmel*

1 tsk usaltet smør eller frisk fløde  
2 kopper sødet sødmælk (gerne økologisk p.g.a. fedtprocenten)  
(\* Filo kan evt. erstattes med knuste Digestive kiks.)

Sæt dejpladerne i en varm ovn til de er tørre og sprøde (ca. 2-3 min. Knus dem med fingrene og spred dem i et smurt ildfast fad. Bland nødder og kokosmel og drys det over filolaget. Opvarm den sødede mælk og hæld den over desserten. Stænk med smør eller fløde og stil fadet i ovnen ved moderat varme til toppen er lysebrun.

## **DRIKKE**

### **Karkadé - hibiscusdrik (10 -12 glas)**

1 kop tørrede hibiscusblomster  
2 kopper sukker

Læg hibiscus i blød i 1-2 timer. Bring det til kogning og si/filtrer det. Hæld hibiscus i gryden igen, hæld koldt vand over og så snart det koger, filtreres saften igen. Dette gentages til karkadé'en mister den rødlige farve. Fjern hibiscus og sød' mens saften stadig er varm. Karkadé serveres isafkølet, men smager også godt varm.

### **Ahwa - arabisk kaffe**

pr. Kop: 1 tsk. Kaffe  
sukker efter behag

Kaffe kendes under tre betegnelser - alt efter hvor meget sukker der koges sammen med kaffen. Sada er kaffe uden sukker. Al-rihi betyder egentlig duft og indeholder højst 1/2 tsk. sukker. Mazboot består af lige dele sukker og kaffe. Til Ziyada bruges 2 tsk. sukker til en kop kaffe. Hæld vand i kaffekogeren, Tanaka, og varm den op. Put kaffe og sukker i og rør. Når væsken stiger, og der dannes et tykt lag skum fjernes den fra kogepladen/primusen. Der serveres straks. Sørg for at alle får en andel af skummet.